

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1922.

Första kammaren.

Nr 15.

Onsdagen den 8 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Herr statsrådet *Örne* avlämnade Kungl. Maj: ts propositioner:

nr 78, med förslag till lag om ändrad lydelse av 35 och 77 §§ i lagen den 23 oktober 1891 angående väghållningsbesvärets utgörande på landet;

nr 100, med förslag till lag om allmänna vägar på landet;

nr 101, angående understöd åt f. d. befattningshavare vid statens vattenfallsverk;

nr 104, angående disponerande av 1921 års avkastning av statens hästavefsfond;

nr 110, angående inrättande av ett statsstuteri i samband med Flyinge hingstdepå;

nr 111, angående vissa ändringar i lagen den 28 juni 1907 om bredden av hjulringar å arbetsåkdon på landet;

nr 115, angående understöd till delägarna i Jukkasjärvi by till täckande av vissa utgifter vid laga skifte av byn; samt

nr 116, med förslag till lag om fortsatt tillämpning av lagen den 20 juni 1913 (nr 80) angående vård av enskildes skogar på Öland.

Herr förste vice talmannen erhöll på begäran ordet och anförde: Beträffande de nu av herr statsrådet *Örne* avlämnade propositionerna rörande vägfrågor, får jag hemställa, att denna kammare för sin del måtte besluta, att ett särskilt utskott bestående av 20 ledamöter, 10 från vardera kammaren, skall tillsättas för behandling av ej mindre Kungl. Maj: ts propositioner nr 78, 100, 111 än även de ytterligare framställningar, som kunna komma att av Kungl. Maj: t eller i enskilda motioner göras i detta ämne eller andra i omedelbart sammanhang därmed stående frågor, och att andra kammaren inbjudes att i detta beslut förena sig med första kammaren.

Under förutsättning att sådant särskilt utskott kommer till stånd, får jag hemställa, att denna kammare måtte besluta att utse 10 suppleanter för sina ledamöter i det tilltänkta utskottet.

Vad herr förste vice talmannen sålunda hemställt bifölls.

Herr talmannen yttrade, att han, som i ämnet samrått med andra kammarens talman, finge föreslå, det första kammaren, under förutsättning att andra kammaren antoge ifrågavarande inbjudning, ville besluta att vid sammanträde lördagen den 11 i denna månad företaga val av ledamöter och suppleanter i berörda särskilda utskott.

Detta förslag antogs.

Ett protokollsutdrag i ämnet justerades och avsändes till andra kammaren.

Om behörighet för småskollärarinnor att undervisa i folkskola.

Föredrogs ånyo första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 8, i anledning av väckt motion angående beredande åt vissa från småskoleseminarier utexaminerade lärarinnor av behörighet att undervisa i den egentliga folkskolan.

I en inom första kammaren väckt och till dess första tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 33, hade herr *Pers* hemställt, att riksdagen måtte besluta underdånig skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan om utredning angående lämpligaste sättet att genom tvåårig ytterligare utbildning bereda från småskoleseminarier utexaminerade lärarinnor, som en tid tjänstgjort i små- eller folkskola, full kompetens att undervisa i den egentliga folkskolan.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på anförda skäl hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda.

Herr *Pers*: Herr talman! Genom min motion har jag sökt föra frågan om småskollärarinnornas vidare utbildning, så att de skulle kunna erhålla folkskollärarinnors kompetens, framåt i någon mån. Jag har emellertid icke lyckats därmed. Om kammaren bifaller utskottets hemställan, kommer frågan i samma läge, som den var uti för 11 år sedan, när prosten Meurling väckte samma fråga till liv. Det utskott, som då behandlade frågan, kom till ungefär samma resultat, som det utskott, vilket har behandlat frågan vid den här riksdagen.

Utskottet har icke givit motionen någon mera ingående behandling. Utskottet förklarar sig behjärta motionens syfte, och det anknyter detta behjärtande till den tillfälliga omständigheten, att det för närvarande är brist på folkskollärarinnor. Jag har emellertid den uppfattningen av den här frågan, att den bör lösas så, att den tillfredsställer ett permanent behov. Den har i och för sig ett berättigande däruti, att det är en naturlig sak, att de lärarinnor, som undervisa i småskolans två första klasser, skola kunna, om de äro begåvade, dugliga och duktiga

och visa sig i sitt arbete kunniga och skickliga, helt naturligt avancera till att genom en tvåårig kurs komma upp till folkskollärarinnornas kompetens och undervisa på folkskolans alla områden. Det är ingen tillfällig sak, utan det är en naturlig utveckling av vårt skolväsende, som jag har velat befrämja.

*Om behöri-
het för små-
skollärarinnor
att undervisa
i folkskola.
(Forts.)*

Utskottet anknyter sitt avstyrkande vid den omständigheten, att frågan är under beredning genom att skolöverstyrelsen har den under sin behandling. Ja, det är samma skäl, som anfördes, då prosten Meurlings motion avstyrktes. Om man genomläser den utförliga utredning, som skolöverstyrelsen har avgivit, så får man visserligen en historiskt mycket fullständig och god översikt av ärendets gång, men man får också det intrycket, att skolöverstyrelsen icke har någon som helst entusiasm för saken. Det förklaras vara en synnerligen invecklad sak, och man finner, att man behöver framför allt invänta erfarenhet av de nu reformerade småskoleseminarierna. Ja, denna hänvisning till småskoleseminarierna finner utskottet vara avgörande; men jag vill påminna om, att småskoleseminarierna äro beroende av landstingen, och landstingens anslag till dessa seminarier hava naturligtvis svårt för att vinna det beaktande, som skolöverstyrelsen önskar, till följd av landstingens svaga ekonomi. Det är ju en hel del saker, som vältras över på landstingen, vilka dessa hava att tillgodose, och även med den bästa vilja från landstingens sida kan man icke tänka sig, att för de tvååriga seminarierna man skulle kunna få samma kompetenta lärarekrafter och samma utrustning som folkskoleseminarierna hava. Där undervisa på alla stadier lektorer, alltså filosofie licentiater och doktorer, och dylika lärarekrafter kan man ju icke tänka sig att få i småskoleseminarierna — åtminstone icke inom överskådlig tid. Vidare har man i folkskoleseminarierna särskilt för naturkunnighetsundervisningen anordnat lokaler, vilka äro mycket goda och bra. Därjämte har man trädgårdsanläggningar för trädgårdsundervisning. Sådana kan man naturligtvis även anordna vid småskoleseminarierna, men det är icke sannolikt, att dessa komma till en sådan standard, att man kan tänka sig, att de två åren där tillbringas under samma kvalificerade ledning, som är fallet vid folkskoleseminarierna. Jag menar alltså, att om skolöverstyrelsen ställer sina krav på småskoleseminarierna så högt, är det sannolikt, att om någon annan om 11 år väcker samma motion, så skall frågan då vara på ungefär samma ståndpunkt som nu.

Jag letar förgäves både i utskottets kortfattade yttrande och i skolöverstyrelsens utredning efter det ringaste medgivande åt det naturliga och berättigade i att småskollärarinnor genom sin undervisning, genom sitt arbete i skolans tjänst hava vunnit en erfarenhet, som är av något värde, och jag saknar också något medgivande, att ifall man letar ut de bästa småskollärarinnorna, så skulle dessa vara mera ägnade till att gagna skolan än de flickor, som man tager in i folkskoleseminarierna utan att dessa flickor prövat sig själva i skolans tjänst, och de komma sålunda in på en bana, som de kanske icke äro så alldeles lämpade för.

Om behörig-
het för små-
skollärarinnor
att undervisa
i folkskola.
(Forts.)

Detta skulle vara en vinst av denna anordning, men jag söker förgäves efter något erkännande härav.

Jag vill, herr talman, innan jag slutar, inlåta mig en smula på en annan sak, som vidrörts i skolöverstyrelsens utlåtande. Det är tanken att förlägga en sådan fortbildningskurs till Hagaström. Hagaströms småskoleseminarium inlöstes för ett par år sedan av staten, och den tanken har uttalats, att man där skulle finna en lämplig plats för en sådan fortbildningskurs. Jag har kännedom om, att man tror, att det skulle vara en lämplig åtgärd. Jag vill uttala mitt starka tvivel om att detta skulle vara lämpligt. Hagaström ligger utanför Gävle, ute på landsbygden och är väl utrustat som småskoleseminarium, men det har dock icke den utrustning, som ett folkskoleseminarium har. Det blir ingen billig sak att där placera kompetenta lärare med de kvalifikationer, som seminarielärarne hava, även om man bortser från den omständigheten, att akademiskt bildat folk har stor förskräckelse för att placeras någon kilometer från en stad ute på rama landsbygden. Dessutom skulle en genomgången kurs där icke i den allmänna uppfattningen vinna samma jämbördighet, som om denna fortbildningskurs förlades till ett vanligt folkskoleseminarium. Det ligger något värde i för dessa unga kvinnor att få tillbringa dessa två år tillsammans med dem, som gå den vanliga seminarievägen. Vidare hava de där tillgång till bibliotek, samlingsrum och trädgårdsanläggningar, och hela det samliv, som sagt, som där erbjudes, är av ett värde, som icke bör få förbises.

Jag tillåter mig, herr talman, att med dessa ord yrka bifall till min motion.

Herr Borell: Herr greve och talman, mina herrar! Den ärade motionären har uttryckt den förmodan, att om kammaren i dag skulle i enlighet med första kammarens första tillfälliga utskotts hemställan avslå hans föreliggande motion, frågan skulle vara i samma läge nu, som den var för 11 år sedan. Jag tror, att motionären därvidlag ser saken litet för pessimistiskt och icke har i skolöverstyrelsens vid utskottets utlåtande fogade yttrande tillräckligt iakttagit eller velat utläsa det intresse för saken, som enligt min uppfattning otvivelaktigt tager sig uttryck i detta yttrande. För att kammaren skall få klart för sig, huru frågan ligger, skall jag be att med några ord få redogöra för vad som åtgjorts däri under den tid, frågan varit föremål för närmare intresse. Jag skall i sådant hänseende göra en kort sammanfattning av överstyrelsens utförliga yttrande.

Redan 1903 — kanske tidigare — väcktes denna fråga på tal, och man föreslog, att de småskollärarinnor, som önskade erhålla kompetens att undervisa i folkskolan, skulle beredas tillfälle att vinna inträde i folkskoleseminariernas tredje klass. Detta förslag vann emellertid icke anklang. Ett annat förslag framställdes ungefär samtidigt från ett enskilt håll, gående ut på att särskilda lärokurser skulle inrättas för småskollärarinnor, som ville ernå ifrågasvarande kompetens, och att dessa lärokurser skulle vara tvååriga. Frågan upptogs sedermera av Sveriges

allmänna folkskollärariörens centralstyrelse, som avgav en petition i ärendet år 1906. I denna petition tog man alldeles avstånd ifrån tanken, att man skulle låta småskollärarinnorna vinna inträde i folkskoleseminarierna och anslöt sig till den uppfattningen, att särskilda kurser för vinnande av ifrågavarande kompetens skulle anordnas. Det var också till denna tankegång, som 1911 års motionär, kontraktsprosten Meurling, anslöt sig. Folkundervisningskommittén ansåg emellertid av anförda skäl, att en tvåårig kurs icke skulle vara tillräcklig utan föreslog, att kursen borde bli treårig, och att på vissa ställen skulle inrättas särskilda läroanstalter för denna treåriga kurs. Sedermera kom en kungl. proposition angående vissa frågor om folkskolan, men i denna proposition upptogs icke denna speciella fråga, utan hänvisade vederbörande departementschef, att densamma tarvade ytterligare utredning. När folkskolöverstyrelsen 1914 började sin verksamhet, riktade folkskolöverstyrelsen enligt egen uppgift redan från början sin uppmärksamhet på förevarande spörsmål, men fann, att detsamma ej kunde lösas, förrän frågan om småskoleseminariernas ombildning vunnit sin lösning. Sistnämnda fråga borde således komma i första hand, och styrelsen inriktade också först sitt arbete på småskoleseminariernas ombildning och omgestaltning. Denna fråga avgjordes som bekant genom riksdagens bifall i väsentliga delar till Kungl. Maj: ts proposition av den 11 mars 1919, och Kungl. Maj: t stadfäste sedermera den 31 mars 1919 nu gällande stadga för av landsting och stad, som ej deltagit i landsting, inrättade småskoleseminarier samt meddelade bestämmelser angående statsbidrag till sådana seminarier och till avlöning av lärare vid dem. Sedan dess hava dessa seminarier varit i verksamhet enligt för dem antagen provisorisk undervisningsplan.

I sitt utlåtande hänvisar nu skolöverstyrelsen till, att man ännu icke vunnit tillräcklig erfarenhet beträffande verkningarna av undervisningen i dessa ombildade småskoleseminarier och påpekar särskilt, att undervisningsplanen för dem ännu endast är provisorisk. Den första årsklassen från dessa seminarier kommer ut nu i höst. Vid sådant förhållande har man, säger skolöverstyrelsen, ännu icke någon bestämd erfarenhet, huru de ombildade seminarierna komma att verka, och innan sådan vunnits kan ej med visshet avgöras, huru de särskilda kurserna för småskollärarinnor, som vilja vinna utbildning för att tjänstgöra i den egentliga folkskolan, böra anordnas. Skolöverstyrelsen uttalar emellertid sin förmodan, att dessa kurser böra kunna göras tvååriga på grund av den utbyggnad och fördjupning av undervisningen, som tillkommit genom ombildningen av småskoleseminarierna.

Motionären säger sig ej hava kunnat i skolöverstyrelsens utlåtande utläsa något djupare intresse för saken. Skolöverstyrelsen säger dock, att den "livligt behjärtar motionärens syfte att bereda begåvade och förtjänta småskollärarinnor möjlighet att på lämpligaste sätt utbilda sig för undervisning i folkskolan". Det finns också, så vitt jag förstår, ingenting i skolöverstyrelsens utlåtande, som kan giva vid handen, att styrelsen underkänner värdet av den praktiska tjänstgöring, som ifrågavarande småskollärarinnor under längre eller kortare tid hava haft i småskolan.

Om behöghet för småskollärarinnor att undervisa i folkskola.
(Forts.)

Om behörighet för småskollärarinnor att undervisa i folkskola.
(Forts.)

Överstyrelsen säger också, att styrelsen så fort den har vunnit tillräcklig erfarenhet, skall framlägga förslag för denna frågas lösning, men överstyrelsen förklarar, att den för sin del skulle anse det olämpligt, om man nu från riksdagens sida gjorde ett bestämt uttalande, att fortsättningskurserna för vinnande av ifrågakompetens böra inrättas tvååriga. Visserligen tror överstyrelsen, som jag förut påpekade, att det skall låta sig göra att anordna nämnda kurser som tvååriga, men överstyrelsen anser såsom redan anförts, att man icke har tillräcklig erfarenhet för att för närvarande bestämt uttala sig härom, och att det därför vore olämpligt, om man läste fast frågan genom ett bestämt direktiv från riksdagens sida. Överstyrelsen förklarar visserligen, att den icke har något emot, att riksdagen skriver i denna sak till Kungl. Maj:t, men betonar i detta sammanhang ytterligare, att överstyrelsen redan har frågan under utredning. Utskottet har därför fått den uppfattningen, att ifrågakompetens ärende icke skulle vinna på en skrivelse till Kungl. Maj:t. Man kan enligt utskottets mening icke få någon annan uppfattning av överstyrelsens uttalande än att det verkligen är överstyrelsens avsikt att fortast möjligt komma in med bestämt förslag i denna fråga. En skrivelse skulle säkerligen icke föranleda annat än att densamma överlämnades till överstyrelsen. Nu är det för övrigt så, att överstyrelsen redan en gång har fått en påstötning av riksdagen att taga denna fråga till omprövning, vilket skedde på grund av en motion år 1917, som omfattade åtskilliga önskemål angående folkskoleväsendet, däribland även frågorna om beredande av bättre utbildning av lärarkåren och anskaffande av tillräckliga lärarekrafter.

Det är kanske också en annan synpunkt, som bör framhållas i detta sammanhang. Folkskoleväsendets utveckling har, så vitt jag förstår, under de senare åren gått framåt med mycket stora steg och dragit mycket stora kostnader. Det är kanske i närvarande stund icke möjligt att fortsätta i samma starka takt, och det torde även ur den synpunkten icke vara lämpligt att särskilt trycka på att denna reform just nu bör påskyndas.

Då jag således har den uppfattningen, att en skrivelse varken skulle vara lämplig eller nödvändig, tillåter jag mig att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr O l s s o n, O s c a r: Herr talman! Jag kan giva utskottet och dess ordförande rätt ett litet, litet stycke. Jag kan giva dem rätt så pass långt, som att motionären säkerligen har orätt, då han tror, att skolöverstyrelsen icke har ett varmt intresse för denna fråga; men därmed måste också mitt erkännande åt utskottet upphöra. Jag tror också, att motionären icke alldeles utan skäl gör sina anmärkningar mot skolöverstyrelsen för dess sätt att sköta denna sak, så mycket mer som utskottets ärade ordförande påpekade, att frågan har stått på dagordningen som synnerligen aktuell sedan år 1903. Det är visserligen bara 19 år, men 19 år är också en tidrymd. De skäl, som för övrigt anförts för att vänta med åtgärder i denna sak, tills större erfarenhet har

vunnits rörande omläggning av småskoleseminarierna till tvååriga kurser, hoppas jag, icke kunna tagas på det sättet, att det skall gå ytterligare 19 år, innan denna erfarenhet vunnits. Det är sant, att skolväsendet har varit i stark utveckling, och jag hoppas, att det skall befinna sig i stark utveckling. Men vidtager man ej denna åtgärd nu, så tror jag, att man får vänta åtskilliga år till. Sedan år 1903 har det varit ett verkligt behov och ett erkänt behov här i landet, att det skulle kunna göras något för att särskilt duktiga småskollärarinnor skola kunna komma in på folkskolläraryrket, där de behövas, och det borde icke vara alldeles omöjligt att uträtta något positivt för vinnande av detta önskemål. Nu hoppas jag, att när skolöverstyrelsen säger, att den så snart som möjligt skall vidtaga åtgärder, saken därmed icke skall behöva utsträckas över flera år, utan att något skall åtgöras redan efter ett år.

Vad erfarenheten beträffar från dessa tvååriga småskoleseminarier, som äro grundade, får jag säga, att om icke erfarenheten giver vid handen, att småskollärarinnor, som hava genomgått dessa tvååriga seminarier och sedan tjänstgjort 5 år och äro intresserade och duktiga lärarinnor, icke på 2 år genomgå de 2 sista kurserna i de nuvarande seminarierna, är det en synnerligen förfuskad reform, som har vidtagits genom införande av de tvååriga småskoleseminarierna.

Jag giver motionären alldeles rätt, när han gör en insinuation beträffande lärematerialet vid folkskole- och småskoleseminarierna. Det kan naturligtvis icke tänkas, att man vid småskoleseminarierna kan få så pass kompetent folk, åtminstone formellt kompetent folk, som vid folkskoleseminarierna, men det vore verkligen märkvärdigt, om icke en intresserad och mogen lärarinna under 5 års självstudier skulle kunna komplettera vad som brister i hennes lärares formella kompetens under de 2 år, som de undervisat henne. Uppriktigt sagt tror jag icke, att det är tänkbart, att icke en även rätt medelmåttigt begåvad och intresserad lärarinna skulle under dessa 5 år kunna komplettera dessa eventuella brister.

Jag vill också ansluta mig till motionären, då han tycker, att dessa småskollärarinnor gärna skulle kunna vinna inträde vid de vanliga folkskoleseminarierna i stället för att sammanföras till ett speciellt seminarium. Naturligtvis begriper jag mycket väl, att om staten hade tillgångar i något så när obegränsad mängd, skulle staten kunna utrusta en sådan speciell anstalt för småskollärarinnor på allra bästa sätt, så att den skulle bliva en idealisk skola för ändamålet, men jag tror icke med den erfarenhet, som jag har av statsutskottet och riksdagen, att staten anser sig vilja lägga ned alltför stora kostnader för en sådan idealanstalt. De betänkligheter, som motionären hade i det fallet, äro naturligtvis fullt berättigade.

Jag vill säga beträffande dessa betänkligheter, som jag nyss var inne på, att man skall naturligtvis från professionellt pedagogiskt håll, dit jag även har äran att räkna mig, komma med den anmärkningen, att det har visat sig medföra svårigheter, att elever inträda mitt i en fyraårig kurs och därigenom icke hava, så att säga, samma fart och

Om behöri-
ghet för små
skollärarinnor
att undervisa
i folkskola.
(Forts.)

Om behörighet för småskollärarinnor att undervisa i folkskola.
(Forts.)

takt som de, vilka hava gått 2 år i denna anstalt. Då jag har kännedom om denna anmärkning, vill jag i förbigående säga, att den anmärkningen tillmåter jag dock ganska liten betydelse, och jag tror nog också, att erfarenheten en gång skall visa, att jag i det fallet har rätt.

Så kommer den sista anmärkningen, som utskottets ärade ordförande gjorde, och som jag sannerligen icke alls förstår, nämligen att vi hava så stora kostnader för folkskolorna nu, så att vi icke hava råd att vidtaga den åtgärd, som motionären har föreslagit. På vad sätt skulle kostnaderna för skolväsendet ökas, om småskollärarinnorna finge efter viss inträdesprövning inträda i en vanlig tredje klass i seminariet, sedan de varit ute i fem år, eller ock utan särskild inträdesprövning vinna inträde där, sedan de varit ute fem år? Vill utskottets ärade ordförande omtala för mig och för kammaren i övrigt, på vad sätt statens kostnader därigenom skulle ökas? Det är ett synnerligen intressant ekonomiskt spörsmål, som jag absolut icke förstår. Skulle något i den vägen bliva följden i ekonomiskt avseende, så skulle det väl snarare vara, att kostnaderna skulle bliva mindre, efter som man finge en tvåårig seminariekurs för dessa lärarinnor, som ändå skulle tjänstgöra i folkskolan och som på denna kortare tid skulle få den kompetens, som även utskottets ärade ordförande anser att de behöva ha för att undervisa i folkskoleklasserna. Sålunda det skälet, kostnads-skälet, föreligger icke. Jag har ganska stor benägenhet för att gå med på motionärens framställning, men å andra sidan kan det hava vissa risker med sig. Utskottet har nog i det fallet rätt, att frågan är hänskjuten till skolöverstyrelsen genom 1919 års beslut angående lärarbristen, och det är väl att hoppas, att skolöverstyrelsen ser till, att utredningen fortast möjligt blir färdig i det fallet. Skulle det emellertid visa sig, att skolöverstyrelsen icke till nästa år har något glädjande att meddela svenska folket och svenska folkskolan i det fallet, så är väl icke annat att göra än att söka få fram frågan i allvarlig form.

Herr talman! Jag har intet yrkande.

Herr Bergqvist: Herr greve och talman, mina herrar! Jag kan för min del icke annat än uttala den uppfattningen, att det är en mycket behjärtansvärd tanke, som ligger till grund för motionärens framställning, och för min del skulle jag önskat, att utskottet kommit till ett annat slut i detta utlåtande och tillstyrkt motionen.

Det råder som bekant mycket stor brist på folkskollärare i landet, och denna brist gör sig icke minst kännbar uppe i de bygder, där jag har min verksamhet. Denna brist medför synnerligen menliga följder för vårt folkskolväsende. För det första hindrar det utvecklingen av folkskolans organisation. Det finnes stora byar med kanske 40—50 skolpliktiga barn, där man har endast en mindre folkskola, ehuru behovet av en verklig folkskola gör sig starkt gällande. Men skolmyndigheterna säga, och det med rätta: det lönar sig föga att inrätta folkskolor, när man i allt fall icke kan få kompetenta lärarekrafter att sköta dem. Men när man ändå inrättat folkskolor, får man ofta nöja sig

med småskollärarinnor som lärare i dessa. Det finnes ett stort antal egentliga folkskolor i övre Norrland och kanske även på andra ställen i landet, där undervisningen skötes av småskollärarinnor. Såsom biträdande lärare uti folkskolorna användas ock uti ganska stor utsträckning småskollärarinnor. Man finner sålunda, att man redan nu nödgas använda småskollärarinnor på folkskolans stadium, oaktat de icke hava den utbildning, som erfordras, för att de skulle vara kompetenta att fullgöra detta arbete. För den skull anser jag det vara önskvärt, att en utväg öppnas för småskollärarinnorna att förvärva sig kompetens till de egentliga folkskolorna. Hur detta bäst skall gå till, om det skall ske på det viset, att de få inträda i tredje klassen i ett folkskoleseminarium, eller om det kan ske genom särskilda kurser, därom kan jag naturligtvis icke yttra mig, och det torde ingen kunna göra på frågans nuvarande stadium. Skolöverstyrelsen har meddelat, att frågan är under utredning, och skolöverstyrelsen slutar med att säga, att det icke är önskvärt, "att ett bestämt uttalande nu göres för den ena eller andra anordningen av den åsyftade utbildningskursen för småskollärarinnor". Det har ju ej heller varit ifrågasatt, att något bestämt uttalande i ena eller andra riktningen skulle göras. Motionärens förslag går ut på en utredning i frågan, och om en dylik utredning säger skolstyrelsen själv, att den givetvis icke har något att invända mot en begäran härom. Nu säger emellertid utskottets ärade ordförande, att om riksdagen skulle besluta en skrivelse i ärendet, det icke skulle ha annan betydelse, än att den överlämnades till överstyrelsen. Det är mycket möjligt, att denna skrivelse komme att gå den vägen, men jag tror icke, att den skulle sakna betydelse, ty den skulle påskynda denna fråga, vilket utan tvivel är mycket önskvärt.

På grund av vad jag nu i korthet anfört, ber jag, herr talman, att få instämma i motionärens yrkande om bifall till hans väckta motion.

Herr Lindhagen: Utskottet har förklarat, att det finner denna framställning mycket behjärtansvärd. Den sakkunniga representanten, herr Olsson, har framhållit, att han finner framställningen synnerligen behjärtansvärd och motionären gör ju detsamma. Även vi andra instämma säkerligen häri. Under sådana förhållanden ligger tyngdpunkten i utskottets hemställan däruti, att utskottet säger, att i trots av allt detta är en skrivelse nu icke erforderlig.

Jag har begärt ordet — såsom jag gjort någon gång förut — för att även vid detta tillfälle få inlägga en skiljaktig mening i fråga om de fall, då riksdagen hör skriva om en sak eller inte. Det har allt mer och mer — förr var det icke så i samma utsträckning som nu — blivit en praxis från utskottens sida och i synnerhet från tillfälliga utskotts sida, att om man kan uppspara en ämbetsman eller ämbetsmyndighet, som sysslar med en behjärtansvärd fråga å tjänstens vägnar, så erfordras icke någon riksdagens skrivelse. Jag vill tvärtom säga, att om också saken faktiskt är under utredning, så kan det icke

*Om behöri-
het för små-
skollärarinnor
att undervisa
i folkskola.
(Forts.)*

Om behörighet för småskollärarinnor att undervisa i folkskola.
(Forts.)

annat än vara ägnat att främja saken, att riksdagens ord ligger med i den dossier, ur vilken det slutliga beslutet skall utfalla. Men här har nu blivit den praxis, att riksdagens makt och myndighet och dess initiativ allt mer och mer kringskäres av talemännen inom riksdagen för ämbetsmannamakten där uppe. Jag förstår mycket väl, att de, som representera den makten och på samma gång äro representanter för svenska folket, de komma att med sympati fästa sig vid, att ämbets- och tjänstemannamakten sköter sakerna mycket bra och bättre än statsmakten och därför behöver icke riksdagen blanda sig i saken. Mot detta kringskärande av riksdagens betydelse, som ägt rum mer och mer under ledning av ämbetsmannamaktens representanter i själva riksdagen och med bifall numera även av de demokratiska partierna, sedan även dessa blivit en ämbetsmannamakt där uppe, som de representera, mot detta tidsfenomen är det som jag, herr talman, vill göra en gensaga.

Vad nu det föreliggande fallet angår, så framhöll herr Olsson, att saken har legat under omprövning i 19 år, och nu säger överstyrelsen här, att ännu har icke tillräcklig erfarenhet vunnits. Jag vet inte, varifrån herr Olsson fick sin optimism, att det nu icke bör dröja mer än ett år till precis, tills denna erfarenheten vunnits, när det dröjt i nitton år förut; och varför det av honom ställes i utsikt, att om någon framställning icke kommer inom ett år, då bör det väckas en motion, så att man får tillbaka all denna diskussion och dessa tryckningskostnader. Är det icke bättre, att då vi hava papperen på bordet och ha bekostat detta tryck, som herrarna fästa särskilt avseende vid, riksdagen nu säger, att vi skola påskynda arbetet genom att låta riksdagens opinion komma in i denna dossier och därmed åtminstone åstadkomma någon sannolikhet för att det av herr Olsson avvaktade resultatet av erfarenheten inom ett år blir en levande verklighet?

Det var under den svarta dagen, som jag kallar den 25 februari, då restaurangförhållandena upptogo de flestas intressen, men mänsklighetens trampades ned av kammaren och dess utskott; då förekom också en motion om striden mellan raserna, och där hade också utskottet ställt sig på samma ståndpunkt. Det sade, att saken inte intresserade oss, och det var vanskligt att blanda sig i denna sak, men framför allt, saken skötte nog Kungl. Maj:t, utan att riksdagen blandade sig i nämnda utrikespolitiska fråga. Nu har det märkligt nog inträffat, att kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande med inkompetensförklaring för första kammaren och med åsidosättande av den berömda parlamentariska kontrollen, som var en av de stora frågorna för demokratien, då den var i minoritet, ja, jag upprepar det, med åsidosättande av den parlamentariska kontrollen och riksdagens egen makt och myndighet — detta utlåtande har verkligen sedan blivit desavuerat av andra kammaren. Ty där beslöts, på grund av ett yrkande, att ogilla den av första kammarens tillfälliga utskott förfäktade och av andra kammarens tillfälliga utskott lika enhälligt godtagna ståndpunkt, att frågan ej intresserade oss, och att riksdagen icke borde befatta sig med sådana

saker och icke hade lika befogenhet som Kungl. Maj:t att diskutera dylika frågor. Där fick då första kammarens första tillfälliga utskott en grundlig bakläxa, och jag ber, att fortsättning måtte följa.

Om behörighet för småskollärarinnor att undervisa i folkskola.
(Forts.)

På de skäl jag anfört, herr talman, tycker jag, att kammaren med utnyttjande av de tryckningskostnader, som hittills ägt rum i detta ärende, borde bifalla motionen, vilket kanske icke ökar kostnaden med mer än 1 krona till. Jag yrkar sålunda bifall till motionen.

Herr Borell: Herr greve och talman, mina herrar! Det tycks icke föreligga någon meningsskiljaktighet mellan de föregående talarna och utskottet därom, att ifrågavarande angelägenhet bör fortast möjligt vinna sin lösning. Frågan är endast, huruvida man befordrar frågans snabba lösning genom att nu skriva till Kungl. Maj:t i enlighet med motionärens förslag eller icke. Utskottet har den uppfattningen, att så icke är förhållandet.

Gent emot herr Lindhagen vill jag i detta sammanhang säga, att jag skulle finna det föga önskvärt, om riksdagen genom en skrivelse skulle förmå ett ansvarigt ämbetsverk att komma in med ett utlåtande utan att hava haft tid att grunda det på den erfarenhet, som det för sin del anser vara behövlig.

Gent emot herr Bergqvist ber jag få erinra, att motionären har föreslagit, att riksdagen måtte besluta en skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan om utredning angående lämpligaste sättet att genom tvåårig ytterligare utbildning låta vissa småskollärarinnor vinna ifrågavarande kompetens. Om man således skriver i enlighet med motionärens förslag, skulle det vara att giva ett direktiv i frågan, vilket den utredande myndigheten förklarar icke vara önskvärt.

Beträffande herr Oscar Olssons fråga till mig, hur jag kunde tänka mig, att ett bifall till denna motion eller ett ordnande av denna fråga i enlighet med motionens syftemål skulle medföra ökade kostnader, ber jag få svara, att jag hittills aldrig hört talas om, att man kan anordna kurser och för desamma uppföra byggnader och anställa lärarekrafter, utan att det kostar pengar, och jag förmodar, att det kommer att göra så även i detta fall. Jag vill härvid betona, att utskottet utgått ifrån, att de sakkunniga hava rätt däri, att man icke kan låta småskollärarinnorna vinna inträde i folkskoleseminariet, utan att särskilda läroanstalter böra inrättas, i vilka de skulle förvärva den kompetens, som nu är ifrågasatt. Vare sig man köper en läroanstalt vid Hagaström eller man inrättar en ny läroanstalt, så föreställer jag mig, att detta kommer att medföra nya utgifter. Jag tillåter mig vidhålla mitt yrkande om bifall till utskottets hemställan.

Herr Olsson, Oscar: Jag ber endast att få fästa utskottets ärade ordförandes uppmärksamhet på att dessa kostnader icke skulle behöva uppkomma, såvitt jag förstår, om man ginge den av motionären föreslagna vägen, nämligen att bevilja, att dessa lärarinnor finge inträda

*Om behörig- i tredje klassen vid de seminarier, som redan finnas. Vad sedan skol-
het för små- överstyrelsen har sagt i denna sak rör ju icke motionen.
skollärarinnor
att undervisa
i folkskola.*

Vidare vill jag mot den anmärkning, som riktades mot att motio- nären föreslagit utredning om en tvåårig seminariekurs, påpeka, att de, som talat för motionen, ha önskat och velat, att det icke skall bli mer än en tvåårig kurs, och såvitt jag förstår är det icke ifrågasatt på något håll, att det skulle bli en treårig kurs. Vi opponera oss emot längre kurser än tvååriga, och däri ligger yrkandet.

Herr Pers: Utskottets ärade ordförande ställer frågan så: befordrar ett positivt beslut från första kammarens sida främjandet av denna sak eller inte? För min del tror jag alldeles bestämt, att det främjar den. Därigenom kommer även andra kammaren att få fatta ståndpunkt till frågan, och skolöverstyrelsen får en bestämd uppfattning om riksdagens ståndpunkt i denna sak. Det kan icke nekas, att skolöverstyrelsens uttalande utmynnar i en mycket svag anslutning till den tanken, ty den vill invänta erfarenheterna från småskoleseminarie-reformen. Det är dock så, att vi här i landet hava en hel rad småskoleseminarier med tvååriga kurser, som jag tror giva småskollärarynorna en jämförelsevis mycket god utbildning, och jag tror, att om skolöverstyrelsen tager reda på, huru de femhundra småskollärarynorna skött sig, som nu undervisa i folkskolornas högre klasser, skall man nog finna, att dessa småskollärarynorna göra sin sak mycket bra, men de skulle naturligtvis göra den bättre, om de hade tillfälle till den utbildning, som här är föreslagen. Jag tillåter mig därför hemställa till kammaren att bifalla min motion och därigenom säga ett bestämt ord i saken.

Efter härmed slutad överläggning gjorde herr talmannen enligt förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare därpå, att kammaren skulle med avslag å utskottets hemställan bifalla den i ämnet väckta motionen; och förklarade herr talmannen sig anse den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslags en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad första kammarens första tillfälliga utskott hemställt i sitt utlåtande nr 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan och bifalles den i ämnet väckta motionen.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 55;
Nej — 57.

Jämlikt § 63 riksdagsordningen skulle detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas andra kammaren.

Föredrogs ånyo första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 1 i anledning av väckt motion (nr 93) om godkännande av den i Ryssland faktiskt sittande regeringen. *Om godkännande av Rysslands regering.*

I en inom första kammaren väckt och till dess andra tillfälliga utskott för behandling hänvisad motion, nr 93, hade herr *Lindhagen* hemställt, att riksdagen ville anhålla, att regeringen måtte till främjande av vår nu så hotade produktion godkänna den i Ryssland faktiskt sittande regeringen på de ömsesidiga villkor, som kunde anses skäligen, samt därigenom bereda vår industri ökade avsättningsmöjligheter och hela vårt folk det begynnande stöd för framtiden, som goda ekonomiska förbindelser med vår stora granne i öster innebure.

Utskottet hade i det föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda.

Vid utlåtandet fanns fogad en reservation av herr *Winberg*, som ansett, att utlåtandet bort hava den lydelse, reservationen utvisade, och att utskottet bort hemställa, att riksdagen, i anledning av herr *Lindhagens* motion nr 93, måtte för sin del uttala önskvärdheten av, att den svenska regeringen snarast möjligt vidtog åtgärder i syfte att ett erkännande även *de jure* av den ryska Sovjetrepublikens regering skulle kunna lämnas från Sveriges sida.

Herr *Winberg*: Såsom framgår av utskottsutlåtandet, har jag icke kunnat ansluta mig till det resultat, vartill utskottsmajoriteten kommit. Detta beror delvis därpå att, såvitt jag kan finna, utskottet inte alls har ingått på någon realbehandling av den föreliggande frågan. Varken av vad som förekommit inom utskottet eller av utskottsutlåtandet kan man få någon uppfattning om vad utskottsmajoriteten egentligen skulle ha kommit att inta för ståndpunkt, för den händelse den hade gått att verkligt sakligt behandla det föreliggande ärendet och sålunda intagit en bestämd ståndpunkt till detsamma. Nu har utskottet i stället mera gått in på den rent formella sidan av saken: frågan, huruvida det över huvud taget kan vara lämpligt, att riksdagen som sådan säger sitt ord i en fråga som denna, när den nu i motionsform har förelagts riksdagen till behandling. Under sådana förhållanden är det kanske lämpligast, att jag först uppehåller mig något vid denna formella sidan av saken.

Om godkännande av Rysslands regering. (Forts.)

Jag kan för min del, i överensstämmelse med vad som redan förut här i dag är uttalat vid behandlingen av ett annat ärende, över huvud taget aldrig vara med om att godkänna en sådan uppgift för riksdagen, som att den endast skulle ha att sysselsätta sig med s. k. löpande ärenden, och att, när det kommer någon ny, mera ovanlig och viktig fråga, riksdagen då endast skall ha att uttala sin oförbehållsamma tillit till Kungl. Maj:ts regering. Och jag anser detta så mycket mindre vara en riksdagens uppgift, sedan man nu från demokratiens sida under många år har uttalat, att riksdagen dock är det primära, och den gamla satsen borde väl nu gälla mer än någonsin, att ingenting får förekomma vid sidan av eller över folkrepresentationen.

Jag skall nu taga upp den föreliggande frågan även till realgranskning, även om den kan anses vara nog så ovanlig — det är som bekant så, att det i allmänhet icke har behövt förekomma, att man dragit sådana frågor inför riksdagen. Men om denna fråga är något ovanlig för riksdagen att behandla, beror det därpå, att själva det sakförhållande, som vi här ha att göra med, också är något ovanligt. Jag skall i detta sammanhang dock inte gå in på någon vidlyftigare utläggning av denna fråga, då kammaren säkerligen torde ha den förkänslan, att vi återfå detta ärende i annat sammanhang längre fram.

Jag skulle dock vilja säga, att jag inte tror, att vare sig vårt land eller andra länder för närvarande ha råd att föra en sådan politik som den, som kommit till uttryck under senare tiden särskilt inom vissa pressorgan här i vårt land. Av uttalanden där framgår, att man visserligen inte kan anföra så synnerligen starka sakliga skäl mot ett mer eller mindre fullständigt ordnande av förhållandena mellan vårt land och den ryska sovjetrepubliken, men det tyckes framskymta, att man av någon partipolitisk fanatism eller av andra orsaker i alla fall till det yttersta vill försöka motsätta sig någonting sådant, och även om man alltför tydligt ser, att utvecklingen går i den riktningen, att man i längden icke kan undgå att taga ett sådant steg, så vill man dock förhindra det så länge som möjligt.

Det skulle vara en hel del detaljer att gå in på här, vilka skulle visa, att det kan ifrågasättas, huruvida den sak det här gäller, ett mer eller mindre fullständigt erkännande av den nuvarande ryska regeringen, har den största betydelsen för Rysslands vidkommande eller för Sveriges vidkommande. Hade frågan förelegat för ett par år sedan, skulle jag gärna medgivit, att det då givetvis hade varit av synnerligen stor betydelse för det ryska folket och den ryska regeringen, att ett sådant beslut hade fattats. Nu ligger saken i ett helt annat läge. Det finnes således ingen som helst anledning vare sig för mig eller någon annan att se denna fråga och dess avgörande ur den synpunkten, hur detta skulle komma att verka och vilken betydelse det skulle ha för Rysslands vidkommande. Vi behöva således enbart se den ur svensk synpunkt. Och i det avseendet skulle det verkliga vara önskvärt, om man från vissa borgerliga partiers sida ville i denna fråga något bättre fullfölja den grundsats, som man tidigare från denna sida proklamerat.

nämligen att man skall föra en politik, som är svensk och ingenting annat än svensk. Vill man föra en sådan politik, då får man bortse från de där små förargligheterna, att förhållandena i Ryssland kanske inte utvecklats sig på alldeles samma sätt som man önskat. Man får ta fasta på den realitet, som här föreligger, att förhållandena nu en gång äro sådana. Och med hänsyn till vårt lands ekonomiska intressen är det då en synnerligen dåraktig politik att i längden vidhålla den ställning man hittills intagit i denna fråga.

Om godkännande av Rysslands regering.
(Forts.)

Det står således för mig fullkomligt klart först och främst, att riksdagen inte bara har rättighet utan också skyldighet att, när ett ärende som detta lagts under dess behandling och avgörande, taga en bestämd ståndpunkt till frågan, och att man icke endast här bör komma och deklarerar, att man har fullt förtroende till regeringen, ty även om man har aldrig så mycket förtroende för regeringen, är det inte något skäl för riksdagen att avfärda en sådan fråga med en dylik deklARATION. Jag anser således först och främst, att riksdagen har skyldighet att inta en realständpunkt till föreliggande spörsmål. Å andra sidan kan jag inte finna, att någon annan ståndpunkt till detta spörsmål för närvarande är vare sig värdig eller nyttig för Sverige eller det svenska folket än att man här räknar med de realiteter, som föreligga: det föreligger en sådan situation i Ryssland, ett sådant system, det finnes en sådan regering där, som, i motsats till regeringarna i de flesta övriga av Europas länder, dock faktiskt har suttit i fyra års tid. Då menar jag, att det riktigaste steg, riksdagen kan ta under nu föreliggande förhållanden, är att uttala en bestämd mening i frågan.

Jag har emellertid ansett, att det ur lämplighetssynpunkt kanske vore riktigast att göra detta uttalande i så mjuk form som över huvudet är möjligt, så att man inte på något olämpligt sätt binder regeringens händer, när det gäller att fullfölja den tanke, riksdagen uttalat. Och jag tror, att jag i detta avseende har formulerat klämmen i min reservation på ett sådant sätt, att ur saklig synpunkt inga anmärkningar kunna riktas däremot.

Under sådana förhållanden hemställer jag, herr talman, om avslag å utskottets hemställan och om bifall till den av mig vid utlåtandet fogade reservationen.

Herr Almkvist: Herr greve och talman, mina herrar! Det torde icke vara mer än en mening om önskvärdheten av att ett erkännande de jure av den ryska regeringen så snart som möjligt kommer till stånd från svensk sida. Men jag har alltid haft den uppfattningen, att då riksdagen skriver till Kungl. Maj:t, riksdagen också måste se frågan från den synpunkten, att en skrivelse verkligen bör ha någon betydelse, så att inte riksdagen genom att skriva, då förhållandena icke sådant påkalla, riskerar att förlora i prestige, och det förefaller mig, som om den föreliggande frågan skulle ligga just på det sättet, att riksdagen icke har något att vinna genom att nu avlåta en skrivelse i detta ärende.

Om godkännande av Rysslands regering.
(Forts.)

Det förhåller sig så, att både herr Lindhagen och reservanten, herr Winberg, såsom skäl för att ryska regeringen hittills icke erhållit ett erkännande de jure ha anfört för det första, att man här i Sverige skulle finna den nuvarande ryska regeringen så föraktlig, att man ur den synpunkten icke ville inlåta sig i förhandlingar med densamma, och för det andra, att man genom att nu eventuellt giva ett sådant erkännande skulle stödja ett system, som man, ju förr dess hellre, vill ha avskaffat.

Saken torde inte ligga på det sättet. Intetdera av dessa skäl torde ha varit det avgörande från svensk sida, då förhandlingarna om ett erkännande de jure hittills icke kunnat leda till något resultat, utan frågan får väl ses ur en annan synpunkt, den nämligen, att den ena parten, som skulle komma i fråga vid upprättandet av ett avtal de jure, icke kan ur internationell synpunkt anses fylla de anspråk, som ställas på en rättsstat. Och det förefaller mig ytterst egendomligt, att herr Lindhagen, som ju alltid och vid alla möjliga tillfällen för rättens talan, i detta fall låtit rättssynpunkterna träda i andra rummet och de merkantila däremot i det första.

En överenskommelse förutsätter givetvis, att icke blott den ena parten ger sitt tillstånd utan att även den andra parten bifaller uppställda villkor. När nu Sverige för sin del hittilldags icke har kunnat finna, att Ryssland är villigt att ikläda sig de förpliktelser och de skyldigheter, som en rättsstats ställning kräver och fordrar, så ha förhandlingarna strandat.

Det är också orimligt att begära, att den svenska regeringen i detta fall skall kunna förmå Ryssland att betrakta Sverige ifrån några särskilda synpunkter och ge Sverige en mera gynnad ställning än någon annan nation. Frågan är följaktligen delvis av internationell beskaffenhet och kräver således ifrån svensk sida, att man även tar hänsyn till de internationella förhållandena.

Nu kan det ju hända, att i detta avseende någon förändring kommer att inträffa, sedan den utlysta Genuakonferensen kommit till stånd, men utsikterna därtill äro inte stora, särskilt på grund av att icke alla stater, icke ens alla nordiska, bli representerade vid denna konferens. Då man således, enligt min uppfattning, från svensk sida icke kan yrka på en de utsträckta händernas politik i sådan omfattning, att Sverige med uppoftande av sina egna intressen och fordringar och utan hänsyn till frågans internationella karaktär skulle gå med på ett erkännande de jure av ryska regeringen, och då vidare allt tyder på att, så snart rättsförhållandena inom Ryssland avancerat så långt, att de svårigheter, som nu ställa sig i vägen, kunna undanröjas, det också från svensk sida genast och utan omsvep tages initiativ till åstadkommande av ett sådant erkännande, kan jag inte förstå, att en riksdagens skrivelse i det syfte herr Lindhagen i sin motion har utvecklat har någon som helst betydelse, och med hänsyn därtill ber jag, herr greve och talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Winberg: Utskottets ärade ordförande har nu här verkligen framfört ett skäl — i utskottsutlåtandet förekommer det däremot knappast några sådana — och det är detsamma som går igenom hela det vanliga resonemanget, att Ryssland icke är en verklig rättsstat, varför man inte kan inlåta sig i några förbindelser med det. Detta spörsmål skulle tarva en synnerligen ingående granskning, för att man skulle komma till några närmare resultat därvidlag. Nu vill jag inskränka mig till att säga, att om man här skulle börja gå in på frågan om på vilka sätt rättvisa skipas i en del övriga länder — jag behöver bara nämna t. ex. Polen, Finland och Ungern m. fl. — så skulle jag kunna draga fram de mest upprörande fall av "rättsskipning", och jag skulle också kunna peka på, hurusom även i detta idealsamhälle, Sverige, under de gångna åren funnits och väl fortfarande finnas medborgare, som i årtal fått sitta i fängelse, bara därför att de propagerat en annan politisk uppfattning än det officiella samhället hyser. Jag skulle vidare kunna peka på, vilka rättsprinciper man följde världen runt under själva krigstiden gentemot dem, som propagerade för freden. Då så är, tycker jag, att det verkligen börjar smaka något illa, när man i vårt gamla kapitalistiska land med dess rättsskipning kommer och slår sig för sitt bröst och säger, att det nuvarande Ryssland är i avsaknad av varje egenskap som karakteriserar ett rättssamhälle och att vi därför inte kunna ha några förbindelser med det.

Om godkännande av Rysslands regering.
(Forts.)

Och, mina herrar, är det ändå inte så, att någon liten rodnad far över edra ansikten, när ni komma ihåg, att fast det gamla Tsar-ryssland hade synnerligen stora brister i detta avseende, fick detta inte utgöra något hinder i fråga om upprätthållandet av förbindelserna med detta land. Rättsstat är sålunda ett relativt begrepp, och framför allt får man inte glömma, att den ryska folkpsyken och de ryska förhållandena äro något helt annat än de västerländska. Innan man lärt sig begripa det här i Västeuropa, är det fullkomligt omöjligt för oss att bedöma de ryska förhållandena.

Sedan undrade utskottets ärade ordförande om vi med uppoffrande av våra intressen skulle våga taga ett steg i den föreslagna riktningen nu. Jag vet inte riktigt, vad han menade med dessa intressen, men jag förmodar, att han tänkte på dessa svenska ägare av enskild egendom i Ryssland, vilka icke fått full ersättning för vad som förlorats. Ja men, mina herrar, just ur den synpunkten skulle det väl ändå vara mest nödvändigt att komma till ordnade förhållanden, ty innan man erkänner, att det finns någon ledning eller någon institution, som har makten i det nuvarande Ryssland, kan man väl inte på allvar taga upp förhandlingar om ordnande av denna sak. Och jag måste säga mig, att det verkar icke så litet inkonsekvent, när man både tidigare och nu i fortsättningen ämnar upprätthålla ekonomiska förbindelser med Ryssland, medan man inte vill erkänna den ryska republiken och dess regering. Alltså, man drar sig inte för att göra affärer med Ryssland, trots att man underkänner detta såsom rättsstat. Det är en illustration till det

Om godkännande av Rysslands regering. (Forts.)

gamla uttrycket: guld smittar inte. Kanna vi förtjäna på Ryssland, så må det vara, att det inte är en rättsstat, men vi skola för att bevara skenet i varje fall inte fullt erkänna det faktum, att detta Ryssland nu i alla fall existerar!

Jag finner således, att det icke förebragts några som helst sakliga skäl för att i fortsättningen gå till väga likadant som hittills, och därför vidhåller jag mitt yrkande.

Herr Lindhagen: Det är en gammal uppfattning hos många och i varje händelse hos mig, att våra förbindelser, rättsliga, ekonomiska och politiska, ha varit för ensidigt riktade västerut och söderut men, även långt före världskriget, varit mycket försummade österut. Utgående från den uppfattningen har jag tidigare vid ett par tillfällen i riksdagen gjort framställningar om att det svenska folket och dess regering med lika stort intresse måtte anknyta förbindelser även med det stora vaknande Östern.

Det är ett fullföljande av denna tankegång som föreligger i denna motion, och den är dessutom framkallad av det prekära läge, i vilket Europa för närvarande befinner sig. Det lär, tror jag, inte finnas någon möjlighet för oss att komma upp igen ur de svårigheter, där vi nu kört fast, utan att börja knyta *rättsliga* förbindelser åt alla håll och på sådana grunder återuppbygga det gamla Europa. Men så länge det tillståndet varar, att man är fullkomligt avklippt från det stora Östern, totalt som nu är fallet, kan jag inte tro, att Europa kan komma på benen igen, och då tror jag för min del, att vi också ha den politiska uppgiften, då vi äro grannar med Ryssland, att gå i spetsen och visa vägen i någon mån. Det är inte någon farlig väg för oss att börja återknyta rättsliga förbindelser åt alla håll, utan det är en väg, genom vilken vi bara gagna det hela och ge ett föredöme, som sedan kommer att följas av de andra snart nog.

Vad nu angår frågan, huruvida det finnes särskilda förhållanden, som skulle hindra oss att anknyta förbindelser med sovjetregeringen, trodde jag inte, att vi skulle behöva inlåta oss på spörsmålet, huruvida den ryska staten för närvarande är en rättsstat eller icke, ty den frågan berör ju inte utskottet, utan det är ju utskottets ordförande, som framkastat den. Redan den omständigheten, att det nu föreligger på riksdagens bord ett förslag till traktat med denna stat, betyder väl i alla fall, att den synpunkt, som utskottets ordförande nu inkastade i debatten, är en föråldrad synpunkt och i varje händelse inte den, på vilken vi i dessa frågor kunna bygga vidare uppåt. Jag är av den uppfattningen, att varken Ryssland eller någon annan europeisk stat är en rättsstat. Det Europa, som kunnat skapa ett världskrig på grund av sina bestående institutioner, är någonting så fruktansvärt avskyvärt, att det inte är värt att diskutera, huruvida den ena kan vara en rättsstat mer än den andra. Och vad då angår frågan, om man bör knyta förbindelser med en sådan stat, så ansågo vi ju oss i alla fall skyldiga att även under världskriget upprätthålla de mest vänskapliga förbin-

delser med europeiska regeringar, vilkas händer alldeles dröpo av miljoner oskyldigt mördade soldaters blod, så att här är det inte värt, att man förhäver sig på något sätt.

*Om godkännande av Rysslands regering.
(Forts.)*

Jag tycker, som sagt, inte heller, att sovjetstaten är någon rättsstat. Den är en ideologi till skillnad från Västerens stater, och därutinnan överträffar den dessa. Men den har byggt högeligare på Västerens gamla metoder, och därför kommer den förr eller senare att gå under. Det är en helt annan och ny politik — den, som herrarna underkände häromdagen, den 25 februari — som möjligen skulle kunna åstadkomma någonting. Således, den där frågan om staternas sortering i rättsstater och icke rättsstater lämnar jag fullständigt åt sitt värde.

Nu har emellertid kommit emellan den här kungl. propositionen om en provisorisk traktat just med sovjetregeringen, och man kan ju säga, att det därigenom har kommit smolk i motionärens mjölk, och för övrigt ganska mycket smolk. Emellertid anger denna proposition själv, att det visst inte är fråga om — för all del, go' herrar — det är inte alls fråga om ett erkännande de jure. Det är bara början till en förbindelse. Och det framhålles också i ingressen till traktaten att så snart omständigheterna det medgiva, så skall en slutlig traktat ordna de ekonomiska och politiska förbindelserna; om då detta slutliga resultat skall få det här epitetet, de jure, vet jag icke, men kanske man då också säger, att det icke är fullt de jure, bara för att låta svenska folket låtsas, att det står på en högre moralisk nivå än sovjetregeringen och därför icke kan inlåta sig lika väl med den regeringen som den gjorde med de krigförande makternas regeringar här i Europa, då de ställde till med sitt ofantliga blodbad i den här världsdelen.

Således föreligger ännu den frågan, att det är de slutliga rättsliga förbindelserna, som skola till sin fulla kraft utan förhävelse återknytas, och då den kungl. propositionen säger, efter en ingress, att den ställer fortsättningen ins Blaue hinein, d. v. s. då omständigheterna tillåta det, så föreligger det här ett skäl för riksdagen, enligt min mening, att göra framställning i det syfte, jag talar om, och ur den synpunkten anser jag mig böra yrka bifall till herr Winbergs reservation på sätt han själv har gjort.

Utskottets ordförande talade om, att riksdagens prestige skulle därigenom lida, och riksdagen hade icke något att vinna på något sådant. Se så där ja! Hava vi nu en särskild prestige för riksdagen och en särskild intressepolitik för riksdagen också? Det är väl den svenska statsmakten i ett, som vi här röra oss med, och icke har riksdagen någon anledning att här sätta sig på några särskilda prestigehästar i den här frågan på de skäl för övrigt, som jag nyss tillåtit mig att anföra.

Jag tror för min del, att i tidernas längd blir det en prestige för den svenska riksdagen att hava tagit det första steget, det första initiativet i Europa till det, som är ett oundgängligt och absolut krav för att Europa skall kunna bli återuppbyggt.

Utskottets ordförande framhöll: det här kan icke ske annat än

Om godkän-
nande av
Rysslands re-
gering.
(Forts.)

genom en internationell överenskommelse. Ja, det är regeringens sak! När de enskilda länderna säga åt sina regeringar: "var god och ordna dessa förhållanden", så få regeringarna räcka varandra händerna. Då först blir det internationellt, och det är det, som vi här i riksdagen skulle hjälpa till med genom att uppmana vår regering att bygga även våra mellanhavanden på samma grund, som fordras för mellanhavanden mellan alla Europas folk i framtiden.

Så kommer då slutligen utskottet till det där skälet, att regeringen sköter nog det här allra bäst. Gent emot detta tillåter jag mig återopå det anförande, som jag hade i anledning av herr Pers motion, och jag slutar, som sagt, herr talman, med att yrka bifall till reservationen.

Herr J u l i n: Jag tillhör det utskott, som framlagt detta betänkande, och då jag icke har reserverat mig, så har jag naturligtvis biträtt utskottets hemställan. Jag har emellertid begärt ordet, efter sedan utskottets ärade ordförande här talade, därför att han framlade helt nya synpunkter på frågan, synpunkter som på intet sätt, så vitt jag kunde finna, voro bestämmande för utskottet. Och jag vill, när jag nu går att yrka bifall till utskottets förslag, meddela, att jag gör det på de skäl, som utskottet anført, och icke på de skäl, som utskottets ärade ordförande här har anført.

Vi inlät oss icke alls på den fråga, som han gav sig in på här; om den också flyktigt berördes, så blev den på intet sätt bestämmande för utskottets ståndpunktstagande, utan vi sågo på saken betydligt enklare.

Här har herr Lindhagen begärt, att vi, för att upphjälpa den svenska industrien i dess nödläge, skulle erkänna Ryssland de jure. Inom utskottet ansågo vi, att, därest man kunde hämta någon hjälp från Ryssland i vårt betryckta läge, detta borde ske genom handelsförbindelser. Under utskottsarbetet med denna fråga kom ett meddelande om att vi hade att vänta en kungl. proposition i detta stycke. Vad hade vi då annat att göra än att säga, att det som begärdes faktiskt redan var på god väg att uppfyllas, och vi kunde alltså icke komma till något annat resultat än det till vilket vi här kommit, sådant det föreligger i utskottets utlåtande.

Jag ansluter mig således till de synpunkter, som äro framförda i utskottsbetänkandet, och ber på dessa grunder att få yrka bifall till vad utskottet hemställt.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder framkomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i föreliggande utlåtande hemställt samt vidare därpå, att kammaren skulle med avslag åt utskottets hemställan antaga det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Winberg* begärde votering, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller, vad första kammarens andra tillfälliga utskott hemställt i sitt utlåtande nr 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan och antages det förslag som innefattas i den av herr Winberg vid utlåtandet avgivna reservationen.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 104;

Nej — 8.

Herr statsrådet *Åkerman* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner: nr 112, angående godkännande av försäljning av kronan såsom danarv tillfallna lägenheten Annelund i Ljusnarsbergs socken av Örebro län; nr 113, angående användande av överskott i Djurgårdskassan till säkerställande under år 1923 av Ulriksdals kungsgårds förvaltning och drift; samt

nr 114, med förslag till förordning om ändrad lydelse av § 5, § 8 mom. 4 och § 9 mom. 2 i förordningen med tulltaxa för inkommande varor den 9 juni 1911.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för förre andre styrmannen å ångfärjan "Malmö" S. P. Pihl från viss skadeståndsskyldighet; och

nr 16, angående regleringen för tiden 1 januari—30 juni 1923 av utgifterna för kapitalökning i avseende å post- och telegrafverken.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 9, i anledning av väckt motion om införande av tull å kardbeslag.

*Om tull å
kardbeslag.*

I en inom andra kammaren väckt motion, nr 80, vilken hänvisats till bevillningsutskottet, hade herr *Björkman* i Norrköping m. fl. hemställt, att riksdagen måtte besluta följande ändring i nu gällande tulltaxa Rubrik 854 Kardbeslag 1 kg. 2 kronor.

Utskottet hade i det nu föreliggande betänkandet på åberopade grunder hemställt, att förevarande motion II:80 av herr *Björkman* i Norrköping m. fl., om tull å kardbeslag, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Om tull å
kardbeslag.
(Forts.)

Reservationer hade anmälts
dels av herrar *Antonsson, Luthander, Jönsson* i *Boa, Vennersten* och
Bengtsson i *Kullen*, vilka yrkat bifall till motionen:
dels ock av herr *Boman*, som ej antytt sin åsikt.

Herr *Antonsson*: Som kammarens ledamöter behagade finna, har detta ärende varit föremål för riksdagens prövning såväl vid 1920 års som vid 1921 års riksdag. Att framställningen då icke vann något avseende, berodde i huvudsak därpå, att den hittills sittande tull- och traktatkommittén borde taga denna fråga liksom så många andra tullfrågor under övervägande. Med den motiveringen avslog kamrarna motionen i fråga vid dessa tillfällen.

Vid innevarande års riksdag är samma motion om tull på kardläder väckt, med den motiveringen utöver vad som tidigare kunnat anföras, att utlandets konkurrens gent emot denna industri, vilken ju är nytillkommen här i landet under kristiden, befinnes vara sådan, att fara är å färde, att denna industri kommer att nedläggas. Detta anses emellertid icke önskvärt, särskilt därför att denna tillverkning måste textilindustrierna, för att säkert kunna hålla sin verksamhet i gång, vara i tillfälle att inköpa inom landet. Det förhållandet kan nämligen ånyo inträda, liksom under kristiden, att varan icke ifrån utlandet kan importeras, och då befinna sig textilindustrierna i ett synnerligen prekärt läge.

Nu har det invänts, att den tull, som här ifrågasatts, skulle fördyra textilfabrikationens produkter. Men personer, som äro inne på området i fråga, påstå, att fördyringen icke skulle bliva en bråkdel av ett öre per hundratals meter, om det över huvud taget blev någon fördyring alls. Utskottet invänder, att även om den nu ifrågasatta tullen beviljades, så är det icke från motionärernas sida styrkt, att den skulle vara tillräcklig för att bevara industrien inom landet, och denna omständighet användes såsom skäl för avslag å motionen i fråga. Det får man väl ändå säga, att en sådan motivering för avslag får betraktas såsom de obotfärdigas förhinder, som ingenting vilja i förevarande avseende.

Denna framställning om tull på kardläder är ju en fristående fråga, som icke i något avseende, såvitt jag förstår, har beröring med andra tullfrågor. De produkter varav kardläder tillverkas äro belagda med tull, men då kardläder, som nämnt, är tullfritt torde det väl vara orimligt att lämna denna fabrikation utan tullskydd. För tillverkning av kardläder användes nämligen ståltråd, filt, läder och vissa kautschuktyger. Alla dessa varor äro belagda med tull. Nu har det inom utskottet framhållits, att man får tillse, att dessa produkter bliva tullfria, så att man därigenom fortfarande skulle kunna bibehålla en kardläderindustri inom landet. Ja, det blir ju ett utomordentligt tillfälle till utredning inom tull- och traktatkommittén, vilket naturligtvis kommer att sluta därmed att det blir en mycket stor pappersbunt, som kommer att hamna någonstans på någon vind eller källare här i Stockholm, ty det är alldeles klart, att dessa industrier, som tillverka ståltråd, filt och läder

o. dyl., icke kunna vara med om borttagning eller om några nedsättningar i tullen på dessa produkter, emedan de då i sin ordning komma i fara att överflyglas av den utländska konkurrensen.

I anslutning till vad jag nu sagt, ber jag, herr talman, att få yrka avslag å utskottets hemställan och bifall till reservationen, som är lika med motionärens hemställan.

*Om tull å
kardbeslag.
(Forts.)*

Herr Björnsson: Som föregående ärade talare anmärkt, har denna motion med samma kläm förelegat vid två föregående riksdagar och blivit avslagen, och om man icke anfört några nya motiv för ett upprepande av motionen, skulle man kunnat nöja sig med att hänvisa till de skäl, som föranlett riksdagen att två gånger tidigare avslå densamma.

Nu har man emellertid i denna motion först och främst fått bekräftelse på att riksdagen vid de två föregående tillfällena handlat riktigt, ty i motionen säges att det numera förhåller sig med denna industri, kardläderindustrien, så, att bolaget är i stånd att möta en lojal konkurrens från utlandets mäktigaste och äldsta fabriker på området. Under sådana förhållanden återstår det endast att se efter, om de nya skäl, som nu förebragts för tull på kardläder, skulle vara ägnade att rubba riksdagens majoritet i den uppfattning, till vilken den tidigare kommit.

Det skäl, som nu framförts utöver vad som tidigare anförts, är ett enda, nämligen det, att bolaget har blivit utsatt för en mördande konkurrens av dumpingtyp ifrån utländska fabriker. Man visar, att den sammanslutning av utländska fabriker på området, som finnes, kan hålla i hög grad ojämna priser. Den kräver, omräknat i svensk valuta, 5 kronor för en meter kardband i Ryssland, i Schweiz 8 kronor och i Holland kronor 7: 50, men i Sverige endast 3 kronor. Då är det uppenbart, att om denna sammanslutning kan på detta sätt åstadkomma sådana prisskillnader och upprätthålla dem, så är en tull på 60 öre per meter av rakt ingen betydelse.

Det förhåller sig icke så, att utskottet har kommit till det resultatet, att den begärda tullen icke styrkts vara tillräcklig, utan utskottet har tvärtom funnit, att alla skäl tala för att den är både otillräcklig och ineffektiv. Vi hava fått bekräftelse på den gamla satsen, att gent emot avsiktlig dumping är tull ett överksamt medel. Vi hava ytterligare pekat på den omständigheten att, om det visar sig, att den utländska sammanslutningen på det sättet utnyttjar sin hittillsvarande maktställning, att den fordrar så oerhörda priser på andra marknader än den skandinaviska, det skulle vara möjligt för vår fabrik i Sverige att t. ex. sälja denna vara till Ryssland för 5 kronor, medan varan tillverkades för 3 kronor, samt till Holland för kronor 7: 50 o. s. v. Det har invänts, att detta resonemang är ihålligt, därför att de utländska fabrikerna då skulle sänka sina priser. Men då de hållit på med en sådan konkurrens någon tid, tror jag, att de så småningom betänka sig mer än en gång, innan de ge sig på att försöka slå ihjäl den svenska industrien.

Å andra sidan visa dessa kolossala prisskillnader, vilket stort intresse det är för de svenska spinnerierna att upprätthålla denna industri.

Om tull å
kardbeslag.
(Forts.)

Att hålla denna fabrik i beredskap kan möjligen betinga dem en del mindre kostnader, men dessa kunna betraktas såsom försäkringsavgifter för ostörd drift, och under sådana förhållanden har utskottet icke ansett det vara skäl att förorda bifall till den föreliggande motionen.

Jag ber därför, herr vice talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr V e n n e r s t e n: Herr greve och talman! Denna fråga synes vara av den art, att man icke skulle behöva besvara kammaren med många anföranden för och emot, men bakom denna till synes lilla fråga döljer sig en större principfråga, som det kanske kan vara lämpligt att ägna någon uppmärksamhet åt.

Jag behöver icke säga mera, än att denna fabrikation har betecknats såsom en nyckelindustri, för att var och en skall förstå, att den har en långt större vikt för hela den industriella produktionen här, än vad förhållandena i fråga om arbetareantal, tillverkningsvärde och dylikt giva vid handen. Det har visat sig, som också redan förut är påpekat, att det var av en utomordentlig vikt, att vi lyckades under kristiden få i gång denna tillverkning, utan vilken våra spinnerier hade varit nödsakade att inställa sin drift. Inställa spinnerierna sin drift, så följa därmed, som vi alla veta, väverierna, och vi finna sålunda, hur denna lilla industris tillvaro under en kritisk tid var av den betydelsen att därpå hängde hela eller större delen av den svenska textilindustriens möjlighet till fortsatt drift.

Jag förstår mycket väl det resonemang, som föres från utskottets sida, men då man nu ser, hur utskottet vid olika tillfällen, då denna fråga varit före, än anför ett argument emot och än ett annat, så börjar man fråga sig: är det något allvar i vad man här säger eller bottnar icke motståndet i den allmänna oviljan att över huvud göra något, så snart det gäller en tullfråga? Det är ingenting ont i det, säger man, och är man bestämd motståndare till varje sådan åtgärd, får man väl lov att handla därefter och avslå alla framställningar om tullar! Men det har ju alltid anförts som skäl, för att man icke nu skulle taga upp tullfrågor till behandling, att det pågår en utredning. Liksom herr Antonsson skulle jag vilja påpeka det förhållandet, att det är ytterst ovisst, när denna stort anlagda och ytterligt omfattande tullutredning en gång kommer till ett avslutande. Skola vi då under hela denna tid kasta undan alla bekymmer och icke vidtaga någon ändring på ett område, där, liksom på alla andra områden, ständiga växlingar måste äga rum, där förhållandena äro underkastade utvecklingens lag såväl som annorstädes. Jag tror, att detta är ett av de tillfällen, då riksdagen kunde betänka sig och säga: det här vilja vi taga i allvarligt övervägande; och jag tror också, att man vid sådant allvarligt övervägande skulle komma till det resultatet, att här bör något göras just med hänsyn till denna frågas karaktär och med hänsyn därtill, att tillvaron av denna tillverkning i Sverige icke blott skulle hjälpa oss under kritiska tider utan även kunna komma att i fortsättningen hjälpa oss emot en mäktig medtävlare om

den svenska marknaden. Jag tror, att om denna lilla industri får fortbestå och utveckla sig, man skall vinna trygghet för att icke en mäktig, trustartad sammanslutning bestämmer priset på ännu en vara här i landet. De äro tillräckligt många, de varor, där den svenska konsumenten är skyldig att betala en nog så kraftigt tilltagen gärd till utländska trustar och sammanslutningar! Bara den omständigheten synes mig tala för att man icke skulle vara så synnerligen skarpt kritisk i detta fall, ty om vi kunna med en så lindrig åtgärd som den nu ifrågasatta underlätta tillverkningens fortsatta bedrivande här i landet, så skola vi icke fråga oss: ha ni några bevis för att det begärda skyddet är absolut tillräckligt? Utan vi skola fråga oss: kunna vi underkasta oss detta lilla försök?

Jag tror för min del, att de, som hava denna sak i sin hand, äro i tillfälle att bedöma, huruvida de skulle med den tullsats, som här är föreslagen, få ökade möjligheter att fortsätta med den tillverkning, som de hava med sådan teknisk framgång upptagit. Jag ber också att i detta avseende beträffande tullsatsens höjd få påpeka den omständigheten, att, åtminstone så vitt mig har blivit meddelat, tullsatserna i Belgien, Spanien och Frankrike äro avvägda ungefär på samma sätt. Jag har icke varit i tillfälle att kontrollera dessa uppgifter själv, men så har det sagts mig ifrån sakkunnigt håll, och jag tillåter mig därför att nu anföra det. Här hava herrarna en liten antydning om, varför det skulle vara möjligt att nu, utan att kräva ytterligare bevis, gå med på den tullsats, som motionärerna föreslagit.

Jag skulle nu vilja vördsamt hemställa till kammaren, om man icke skulle kunna göra ett försök med att låta denna lilla, verkliga vackra tillverkning få det stöd, som den har begärt. Man har hänvisat till att om det är så pass stort intresse bundet vid att industrien finnes kvar här i landet, varför kunna icke då avnämarna, de svenska spinnerierna själva sörja för, att tillverkningen består? På det skulle jag vilja svara, att det veta vi mycket väl hur det i dylika fall plägar gå. Att sammanhålla konsumenter i en ring för att hålla priserna uppe det är en ganska vansklighets sak, och det leder ju för övrigt till detsamma, som tullen skulle göra, nämligen att hålla priserna uppe. Vill man vara med om att råda vederbörande att genom sammanslutning hålla priset uppe, så att det blir tillräckligt för att tillverkningen skall kunna bestå, förstår jag icke, varför man icke skulle vilja gå med på den mera naturliga vägen att låta detta regleras mera automatiskt genom en tull. Det förefaller mig vara enklare och säkrare, och det kostar konsumenterna icke ett öre mera. Däri, förefaller det mig, ligger en tydlig anvisning till oss att följa motionären och icke den väg, som en föregående ärad talare från utskottet har förordat.

Jag vill slutligen säga, att när man talar om att det ju borde vara lätt för denna industri att sälja sina produkter i de länder, där, efter vad man uppgivit, priserna äro höga, jag vill säga, att man vid ett sådant resonemang förbiser, att man icke bygger upp en export på tillfälligheter; man måste räkna med säkrare faktorer och framför allt med möjligheten att kunna vidmakthålla, utveckla och för framtiden i någon

*Om tull å
kardbeslag.
(Forts.)*

Om tull å
kardbeslag.
(Forts.)

mån behärska den främmande marknaden. Kan man icke det, så lärer väl ingen förnuftig människa vilja tillråda ett sådant experiment.

Jag säger därför ännu en gång, att jag tycker icke, att detta argument är hållbart, liksom jag tillåtit mig säga det i utskottet.

Nu kanske jag har uppehållit kammaren alltför länge med denna lilla angelägenhet, men min övertygelse är den, att om kammaren vill bifalla det föreliggande tullförslaget, så finge vi ett utmärkt tillfälle att kontrollera, om vi kunna genom en sådan åtgärd hjälpa en liten svensk viktig nyckelindustri att hålla priserna nere på en artikel, som vi, om denna industri icke kommer att kunna fortbestå, få betala, liksom man får göra i vissa andra länder, med betydligt högre priser. Om det skulle visa sig, att vi, som förordat denna utväg, hava haft rätt, så har landet gjort en verklig vinst. Skulle vi få orätt, så är förlusten ringa, och herrarna hava vunnit ett mycket gott argument emot oss i fortsättningen.

På dessa grunder anhåller jag, herr talman, att få yrka bifall till den vid betänkandet fogade reservationen av herr Antonsson m. fl.

Herr Björnsson: Herr talman! Den föregående ärade talarren hade ju menat sig kunnat förringa tilltron till utskottets motivering genom att säga, att utskottet än kommer med ett argument och än med ett annat. Det förhåller sig väl snarare tvärtom. Det är icke utskottet, som kommer än med ett och än med ett annat argument, utan det är snarare motionärerna i denna fråga. De skäl, som tidigare anförts, mena vi ha blivit tillbakavisade genom tidigare riksdagars beslut, och utskottet har nu uteslutande bemött de nya skäl, som anförts. Då herr Vennersten nu i diskussionen drager in frågan om nyckelindustriernas skydd, vill jag säga, att detta hör till de skäl, som tidigare anförts. Utskottet har intagit den ståndpunkt, som riksdagen tidigare gillat, att om man skall taga upp problemet om nyckelindustrierna, skall man ej taga en enda liten detalj. Vi ha ett oerhört antal industrier, som med rätta kunna göra anspråk på namnet nyckelindustrier, och frågan om tullskydd för alla dessa bör naturligtvis behandlas i ett sammanhang.

Vidare menar herr Vennersten, något som naturligtvis är riktigt, att den tull, det här är fråga om, icke kommer att betalas av konsumtionen, såframt man icke vill taga den till intäkt för en ökad tullbeskattning på industriens färdiga fabrikat. Men då resonerar utskottsmajoriteten så, att om textilindustrien själv skall betala denna tull, förefaller det utskottsmajoriteten naturligtast, att man sköter saken på affärsmässigt sätt och själv ser till, att man får till stånd en försäkringsindustri gent emot den utländska trust, som det här är fråga om. Det är klart, att utskottsmajoriteten ej tänker sig med nödvändighet, att den svenska industrien för att bringa den utländska trusten till förnuft skulle behöva sätta i gång en industri, som fyller världsmarknadens behov. Det finnes en mycket enklare metod, nämligen att man köper kardläder från Tyskland till 3 kronor metern, det pris som man kan köpa det till i Sverige, och sedan säljer det till utlandet t. ex.

för 7 kronor 50 öre eller billigare pris och håller på därmed en tid, tills denna trust icke finner det vara någon god affär. Jag tror, att herr Vennersten och jag är överens om att våra svenska textilfabrikanter äro så goda affärsmän, att de kunna räkna ut en sådan metod. Jag har åtminstone fått den allra största respekt för deras affärs-skicklighet.

Den förste ärade talaren sade, att detta är ett typiskt exempel på att när det är fråga om folk, som ingenting vill, så vilja de rakt ingenting när det gäller tullfrågor, icke till något pris. Ja, jag kan säga, att jag tror, att detta tvärtom är ett typiskt exempel på att folk, som alltid vill ha tullar, naturligtvis vill det i detta fall också. Det är, från min synpunkt sett, två argument, som äro ungefär lika starka, eller, rättare sagt, lika lätta — de betyda ingenting.

Jag kan ej heller ha så stor respekt för det argument, herr Vennersten förde i elden, när han åberopade Spanien som exempel. Det är bekant, att tullreaktionen i Spanien går mycket högt för närvarande. Jag tror, att vår svenska exportindustri skulle få all anledning att beklaga sig, om vi här i Sverige betrakta Spanien som ett gott föredöme för vår tullpolitik.

Herr Vennersten: Jag nödgas be att få säga ytterligare några ord.

Herr Björnsson förordade, att vi skulle taga alla nyckelindustrier i ett sammanhang. Är det någon här i kammaren, som kan göra sig en föreställning om när det tillfälle skall komma, då alla nyckelindustriers förhållanden föreligga utredda och klara så att deras tullfrågor i ett sammanhang kunna lösas. Jag tror, att vi få vänta på den dagen.

Dessutom föreligger här faktiskt, förutom det allmänna skälet att man med allt fog kan yrka, att en aktuell fråga behandlas för sig, en särskild omständighet, som herr Antonsson påpekade, nämligen att råvarorna här äro tullbelagda, men färdigfabrikaten icke draga någon tull. Är det då en orimlig begäran, att man låter den färdiga varan åtnjuta något tullskydd. Jag kan ej se annat, än att utskottet med tillämpning av de argument, som tidigare använts, nu bort med tacksamhet ha gripit tillfället och sagt: ja, eftersom råvarorna äro tullbelagda och nu ett färdigt fabrikat tillverkas här i landet av dessa råvaror, skola vi i överensstämmelse med vår tidigare ställning gå med på en resonlig tull. Utskottet har nämligen tidigare anfört: ni behöva ingen tull nu, därför att det är mycket svårt att få dylika varor. Ni kunna icke ens få in så mycket, som behöves för textilindustriens tillfredsställande. Vänta då, tills andra tider komma, då ni kunna påvisa, att ni äro i ett annat läge! Då skola vi — förmodligen var det slutsatsen — kunna taga upp edra anspråk till närmare granskning och eventuellt tillmötesgående. Men hur gör man? Jo — och det var det jag syftade på — när detta tillfälle är inne, fortsätter man i samma cirkelgång, utan att något positivt blir åtgjort i en dock ganska viktig fråga.

*Om tull &
kardbeslag.
(Forts.)*

Om tull å
kardbeslag.
(Forts.)

Herr Nilson, Karl August: Ja, herr talman, då jag anslutit mig till utskottsmajoritetens mening, har det varit huvudsakligen på två eller tre skäl. För det första på det skälet, att denna artikel tillverkas, kan man säga, av samma personer, som skola köpa den, d. v. s. att denna fabrik för tillverkning av kardläder äges av spinnerierna, som ha grundat den. Alltså är det ett slags beläggande med tullskydd för sig själva fabrikerne begära, och en tullbeskattning, som de själva få betala. Jag förstår ej, att det under sådana förhållanden finnes någon som helst anledning att lyssna till den begäran, som framställts. Om denna industri vore beroende av andra industrier, vore saken en helt annan. Och jag är förvissad om att herr Vennersten särskilt kan erkänna, att jag ej har velat på något sätt strypa en nyckelindustri, om den så kan kallas, eller en industri, som verkligen varit i behov av ett dylikt tullskydd. Men nu är det fråga om denna industri verkligen kan kallas en nyckelindustri med hänsyn till det förhållande, jag nyss påpekade. Den här industrien har tillkommit under kristiden, under de exceptionella förhållanden, som då rådde. Sådana förhållanden komma naturligtvis aldrig, kunna vi hoppas, att behöva råda vidare.

Herr Vennersten sade, att man icke bygger upp en exportindustri på tillfälliga förhållanden. Ja, det är alldeles riktigt, men man bygger ej heller, så vitt jag förstår, upp en tullpolitik på alldeles tillfälliga förhållanden, utan då bör detta skydd komma under en sådan form, att det blir en tillfällig tull. Här är icke fråga om det, utan om en permanent, fast tull och därtill en tull, som går till 20 procent av varans värde. Det är denna höga tullsats, som naturligtvis är det andra skälet för mig att icke kunna biträda det förslag, som föreligger här.

Någon utredning om huruvida ett sådant tullskydd i fortsättningen kan vara av behovet påkallat, förefinnes ej heller, utan det är denna tillfälliga dumpingsaffär, som pågår från Tyskland, som har framkallat förslaget, och för detta skulle vi vara färdiga att införa en helt ny tulltariff, som icke hunnit på något sätt bli prövad. Jag skulle tro, att man gör klokast i att vänta i detta fall, tills man får se, hur saken utvecklar sig.

De skäl, som herr Björnsson här utvecklat, ha för övrigt varit grundläggande, och jag skulle tro, att de äro minst lika hållbara och bärande som de från motsidan framförda.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr förste vice talmannen, som för en stund övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, jämlikt föreliggande yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande betänkandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Antonsson m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes av herr *Antonsson*, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 9, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr *Antonsson* m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 63;
Nej — 47.

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 15, i anledning av väckt motion angående pension åt änkan efter kanslisten hos första kammaren, revisorn *B. Henning*. *Om pension åt kanslisten B. Hennings änka.*

I en inom första kammaren av herr *Ekman, Karl Johan*, väckt motion, nr 3, som hänvisats till bankoutskottet, hade hemställts, att riksdagen ville besluta, att till kanslisten hos riksdagens första kammare, revisorn *B. Hennings* änka fru *Anna Augusta Sofia Henning* finge från och med innevarande år under hennes återstående livstid, så länge hon förbleve ogift, från riksgäldskontoret utgå en årlig pension å femhundra kronor eller det belopp riksdagen eljest behagade bestämma.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på återopade grunder hemställt, att förevarande motion I: 3 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr *Ekman, Karl Johan*: Herr talman, mina herrar! Jag har ansett det vara en gärd av rättvisa mot riksdagens tjänstemän att väcka denna motion, då det av mig begärdes. De ha icke på samma sätt som andra tjänstemän tillfälle att sörja för pension vare sig för sig själva eller för sina efterlevande. Men jag förstår mycket väl, att det ej tjänar något till att mot ett enhälligt utskott framställa något yrkande. Det skall jag ej heller göra. Hittills har det emellertid icke ansetts utgöra något hinder för att bevilja pension från riksdagens sida, att vederbörande haft pension från annat håll. Men jag förstår ju mycket väl, att utskottet på grund av de ekonomiskt tryckta tiderna ej varit benäget att förorda pension från riksdagen, då sådan nu verkligen utgår från annat håll. Jag antager emellertid, att detta utskottsutlåtande får betraktas som en kristidsföreteelse, och att man icke skall förfara så snävt en annan gång, då liknande fråga uppkommer.

Jag har icke något yrkande.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i det föreliggande utlåtandet hemställt.

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 16, i anledning av väckt motion om gratifikation åt extra portvakten Gustaf Adolf Jonssons änka.

Vad utskottet i detta utlåtande hemställt bifölls.

---

*Om ändringar
i justitieom-
budsmannens
instruktion.*

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 6, i anledning av väckt motion om ändringar i instruktionen för riksdagens justitieombudsman.

Uti en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 140, som behandlats av första lagutskottet, hade herrar *Kilbom* och *Samuelsson* hemställt, att riksdagen antingen ville uppdraga åt särskilda kommitterade att utarbete förslag till sådana förtydliganden, tillägg eller ändringar i instruktionen för riksdagens justitieombudsman, att en effektivare övervakning, från justitieombudsmannens sida, av lagars och författningars efterlevande av domare och andra ämbets- och tjänstemän kunde uppnås, eller ock, därest detta icke bifölles, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om verkställande av utredning och framläggande av förslag för riksdagen av nyssnämnda beskaflenhet.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att ifrågavarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr *Lindhagen*: Frågan om grundlagsändring för att giva större effektivitet åt justitieombudsmannens verksamhet har förekommit mer än en gång här i riksdagen, och själv har jag även varit motionär i denna fråga en eller två gånger, och det är också därför jag nu beagnar tillfället att yttra några få ord.

Justitieombudsmannen är en skapelse av 1809 års lagstiftare. Institutionens införande skedde i den största välmening, i verkligt demokratiskt syfte. Vi ha även andra sådana skapelser, såsom opinionsnämnden och dechargefrågans bedömande av konstitutionsutskottet o. s. v. Det har nu visat sig i alla fall, att dessa s. k. konstitutionella garantier i stort icke kunnat bliva annat än pappersgarantier. Så är fallet med opinionsnämnden, som duger till platt ingenting alls. Med konstitutionsutskottets granskning av statsrådsprotokollen är det som bekant inte heller något synnerligen bevänt.

Justitieombudsmansinstitutionen däremot har onekligen haft sin betydelse genom att den varit till framför allt och genom att den i åtskilliga fall kunnat bringa rättelse. Men man har inte kunnat undgå, att även denna institution visat sig behäftad med de många fel, som dylika vackra tankar behäftas med, när de skola utföras i verkligheternas värld och byggas på former, som icke passa ändamålet.

Justitieombudsmannen har förr i världen inte kunnat effektivt utöva sitt ämbete redan därför, att det rådde olika uppfattningar inom kammarna om vad hans verksamhet skulle gå ut på. Tog han alltför skarpt itu med byråkratien, äventyrade han att med lottens tillhjälp bli avsatt av första kammaren. Detta gjorde naturligtvis, att han blev förlamad i sin verksamhet, helst val till ombudsman skall ske varje år. Denna risk har nu i ganska hög grad upphört genom att vi ha två kamrar, som äro alldeles platt lika utan någon egentlig skillnad emellan — en högst oförnuftig ordning i och för sig, enligt vad jag anser, herr talman.

*Om ändringar
i justitieom-
budsmannens
instruktion.
(Forts.)*

Men sedan kommer en annan omständighet, och den beröres närmare av denna motion, ehuru motionärerna, så vitt jag förstått, icke insett, att så som ämbetet nu är organiserat i författningen, det är ganska svårt att få ut ur detsamma någon större effektivitet än det nu har. På samma gång ha motionärerna kanske i åtskilligt inte heller haft den sakkännedom, att de insett, att bakom de siffror, som de framlagt, dölja sig även andra synpunkter, som de icke förstått att bedöma.

Vad som emellertid för närvarande är en av de vanskligare uppgifterna för justitieombudsmannen är, att justitieombudsmannen måste tänka efter — om det också inte är direkt föreskrivet: "Om jag nu väcker åtal, kommer det att bifallas av domstolarna?" Ja, det är en benig fråga. Men den är också svårartad därför att justitieombudsmannen ju skall ha tillsyn framför allt just över domarmakten, och nu är det denna domarmakt, som är satt att döma beträffande justitieombudsmannens tillsyn över domarmakten. Då kan man förstå, att det forum, till vilket justitieombudsmannen vädjar, icke är fullt kompetent för den uppgift, som här föreligger och för övrigt icke heller i att stödja ämbetet i dess kontroll på statsbyråkratien i allmänhet, av vilken domarmakten är en del.

Särskilt har justitieombudsmannen att vaka över författningar, som trygga de medborgerliga rättigheterna. Det har visat sig, att om han anställer åtal mot kränkning av församlingsfriheten och andra dylika omistliga värden — det visar en statistik, som vi på vår tid åstadkommo i lagutskottet — så leda dessa åtal sällan eller aldrig till mer än högst 25 kronors böter, och i en del fall förklaras, att det påtalade förfarandet visserligen är felaktigt, men icke av beskaffenhet att kunna föranleda ansvar. Så döma domstolarna, när det gäller deras egna, och däri inbegriper man också kronofogdar och länsmän, som ingripit mot församlingsrätten, och så dömer man lätteligen över huvud taget, när det gäller ämbetsmannakåren. Men däremot, när det är fråga om en förgripelse emot ämbetsmännen och deras politiska meningar och särskilt om någonting kan på något det minsta sätt anses snudda vid begreppet landsförräderi eller dylikt — även om själva uppsåtet är av den mest behjärtansvärda beskaffenhet, såsom att hindra landets indragande i krig och sådana där saker — då klämna domstolarna till, så att det ofta är ingen hejd på det, och det är först i högsta domstolen man då och då kan få någon rimligare utmätning av straffen.

Om ändringar
i justitieom-
budsmannens
instruktion.
(Forts.)

Nu har utskottet just tryckt på den där punkten — och det var egentligen därför jag begärde ordet — i det att utskottet säger: "Särskilda omständigheter böra även mana justitieombudsmannen att iakttaga en viss försiktighet vid användande av åtalsvapnet. I sådant avseende må särskilt erinras därom, att under de sista åren flera efter förordnande av justitieombudsmannen utförda åtal helt eller delvis ogil-lats. För bibehållande av ämbetets anseende är det nödvändigt, att rättegång anhängiggöres allenast då utsikt finnes för bifall till den utförda talan, eller då ett viktigt allmänt intresse kräver, att någon ämbetsmans förhållande i tjänsten, vilket i och för sig är klandervärt, göres till föremål för prövning vid domstol. Det skulle icke vara lyckligt, om den uppfattningen vunne insteg, att ett av justitieombudsmannen anställt åtal kunde av den tilltalade emotses med jämförelsevis stort lugn".

En sådan förmaning till justitieombudsmannen tror jag inte förr har förekommit från riksdagens sida, åtminstone inte under den långa tid jag satt i lagutskottet. Och det är ganska betänkligt, enligt min uppfattning, att man här uppmanar justitieombudsmannen att tänka på att de, som skola döma beträffande de åtal han anställer, utgöra en del av den ämbetsmannakår med en ämbetsmannakårs uppfattning om sina egna befogenheter och sin egen rehabilitation, som det här gäller. Och då skulle han tänka just på detta! Egentligen bör han naturligtvis inte alls göra det, utan han bör genom att väcka åtal, som han anser befogade, även om han tror sig få dem ogillade, fästa uppmärksamheten på den verkliga rätten och därmed även på frågan, huruvida icke hans ämbetsmyndighet är för litet effektiv. Man kan icke av ett ogillande genast draga den slutsatsen, att åtalet eller besvären eller besvär över för mildt bedömande varit obefogade. Resultatet kan för övrigt också bero på, att lagarna äro så tånjbara och kunna tolkas på så olika sätt, att när det kommer till domstolarna, dessa lättare kunna låta nåd gå före rätt i dylika fall.

Sålunda, här föreligger egentligen nu en uppfordring till justitieombudsmannen att göra sin åtalsmyndighet så litet effektiv som möjligt. Det är mycket betänkligt.

Jag är inte beredd nu att inlåta mig på hela detta utlåtande — min tid har tyvärr ej tillåtit det — och har därför intet yrkande beträffande själva klämman, ty frågan är alltför vidlyftig och är inte heller i allo lagd på en bog, som ligger för min röst. Men den huvudfråga, som genom motionen bragts på tal, är dock i sin art av stor betydelse; och jag måste i alla händelser, herr talman, framställa det yrkande, för att rädda min själ, att av motiveringen den del utgår, som återfinnes på sid. 3 i utlåtandet och som börjar med orden "Särskilda omständigheter böra även mana" och slutar med orden "kunde av den tilltalade emotses med jämförelsevis stort lugn".

Herr H e d e r s t i e r n a: Då den siste ärade talaren slutade sitt anförande med att framställa ett yrkande, är jag nödsakad att uppträda emot honom.

Det ligger ju bakom motionen, och kanske även bakom den siste ärade talarens anförande, den uppfattningen, att justitieombudsmannen anställer färre åtal än han borde göra. Jag vill då säga, att det är mycket ogärna jag inlåter mig på detta ämne, därför att jag ogärna vill bidra till att på något vis nedsätta justitieombudsmannens auktoritet, men jag vill framhålla, att den åsikt jag redan första gången jag granskade justitieombudsmannens berättelse — det var för år 1920 — fick och som jag sedan dess haft angående det sätt, på vilket åtal anställts av den nuvarande innehavaren av ämbetet, är diametralt motsatt motionärernas och herr Lindhagens.

*Om ändringar
i justitieom-
budsmannens
instruktion.
(Forts.)*

Jag skall emellertid icke ingå vidare på ämnet utan skall endast återropa just det uttalande i utskottets motivering, som herr Lindhagen vill ha bort, att det icke är lyckligt, om den uppfattningen vinner insteg, att ett av justitieombudsmannen anställt åtal kan av den tilltalade emotses med jämförelsevis stort lugn.

Herr talman, jag anhåller om bifall till utskottets motivering oförändrad.

Herr L i n d h a g e n: Det instämmer jag i, att det inte är lyckligt, om den uppfattningen gör sig gällande, men man skall inte bygga en riktig uppfattning på en sådan utgångspunkt som att justitieombudsmannen då hellre bör underlåta att anställa åtal, som han verkligen bör anställa i det allmänna rättsmedvetandets intresse, även om de icke vinna beaktande vid domstolarna av de skäl, som jag nyss anförde.

Här står således en principiell ståndpunkt emot en ämbetsmanna-opportunistisk ståndpunkt, och då måste jag falla tillbaka på den principiella ståndpunkten, herr talman.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att, utom beträffande motiveringen, till vilken han ville återkomma efteråt, hade i avseende å nu föredragna utlåtande annat yrkande ej framkommit, än att utskottets hemställan skulle bifallas.

På därefter gjord proposition bifölls sagda yrkande.

Beträffande motiveringen, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels att utskottets uttalanden skulle godkännas, dels ock, av herr *Lindhagen*, att utskottets motivering skulle godkännas med utelämnande av den del, som å sid. 3 i det tryckta utlåtandet började med orden "I sådant avseende" och slutade med "stort lugn".

Vid sedermera enligt dessa yrkanden framställda propositioner godkändes utskottets motivering.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 7, i anledning av väckt motion om förbud mot s. k. "schächtning".

Vad utskottet i detta utlåtande hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa statens järnvägar tillhöriga markområden;

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av de till Flyinge hingstdepå anslagna hagvaktarboställena litt. b eller Räfthagen och litt. d eller Damstorp i Malmöhus län; samt

nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om förbud mot utsläppande av bagge å samfärd betesmark.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande jordbruksutskottets utlåtande nr 9 A, angående regleringen av utgifterna under riksstatens nionde huvudtitel, innefattande anslagen till jordbruksdepartementet jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1—93.

Av dessa punkter lades följande till handlingarna, nämligen 1, 7, 25, 27, 30, 34, 35, 36, 37, 39, 46, 47, 53, 54, 56, 57, 60, 62, 63, 64, 72, 75, 79, 81, 86, 87, 90, 91, 92, 93. Vad utskottet i övriga nu ifrågakvarande punkter hemställt bifölls.

*Anslag till
lindring av
fraktkostnader
för kalk.*

Punkten 94.

Från och med 1908 hade å riksstaten funnits uppfört ett förslagsanslag till lindring av fraktkostnader för kalk. Anslaget utgick i form av restitution av erlagd frakt. Anslagens storlek ävensom därifrån gjorda utbetalningar under de gångna åren framgingo av denna uppställning.

År	Av riksdagen anvisade anslag Kronor	Utbettalt statsbidrag Kronor	År	Av riksdagen anvisade anslag Kronor	Utbettalt statsbidrag Kronor
1908	200,000	242,927: 54	1915	380,000	564 329: 58
1909	200,000	306,594: 37	1916	450,000	631,560: 97
1910	250,000	385,509: 49	1917	450,000	814,391: 99
1911	300,000	485,562: 79	1918	600,000	1,964,926: 71
1912	380,000	522,141: 14	1919	2,000,000	1,956,055: 34
1913	380,000	452,548: 06	1920	2,000,000	1,786,211: 17
1914	380,000	467,520: 19	1921	1 800,000	1,066,472: 22

För 1922 var anslaget upptaget till 1,800,000 kronor.

Från och med 1923 hade av skäl, som i statsrådsprotokoll angivits, vederbörande departementschef ansett anslag för ifrågakvarande ändamål icke vidare böra upptagas.

I följande inom riksdagen väckta, till jordbruksutskottet hänvisade motioner åter hade yrkats:

1) i nr 14 i första kammaren av herr *Svensson, Isak*, att riksdagen måtte till lindring av fraktkostnaderna vid transport å järnväg av kalk,

kalkstensmjöl och mörgel för jordbrukets behov å extra stat för tiden 1 januari—30 juni 1923 anvisa ett förslagsanslag av 900,000 kronor;

2) i nr 15 i första kammaren av herr *Johansson, Johan*, i Friggeråker m. fl., likalydande med nr 29 i andra kammaren av herr *Lindgren* m. fl., att riksdagen måtte för första halvåret 1923 ställa ett förslagsanslag till lindring i fraktkostnader för kalk till jordbrukets behov av 900,000 kronor;

3) i nr 26 inom andra kammaren av herr *Magnusson* i Skövde m. fl., att riksdagen måtte besluta att till fraktlindring för kalk, kalkstensmjöl och mörgel för första halvåret 1923 bevilja ett förslagsanslag av 900,000 kronor; samt

4) i nr 32 av herr *Jönsson* i Fridhill, att som förslagsanslag under nionde huvudtiteln måtte för första halvåret 1923 upptagas 900,000 kronor att under nu gällande villkor disponeras för lindring av fraktkostnaderna för kalk.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten under återopande av vad däri anförts hemställt, att förevarande motioner icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservationer hade avgivits

dels av herr *Boberg* utan antydd mening;

dels ock av friherre *Hermelin* samt herrar *Olsson* i Broberg, *Pettersson* i Stäringe och *Gabrielsson*, som ansett, att utskottet bort, i anledning av de i ämnet väckta motionerna och med hänsyn till redan verkställda taxenedsättningar, vilka i sin mån komme att medföra sänkning av statsbidraget till fraktkostnader för jordbrukskalk, föreslå riksdagen att till lindring av fraktkostnaderna vid transport å järnväg av kalk, kalkstensmjöl och mörgel för jordbrukets behov å extra stat för tiden 1 januari—30 juni 1923 anvisa ett förslagsanslag av 600,000 kronor.

Herr *Johansson, Johan*, i Friggeråker: Herr greve och talman! Punkt 94 i jordbruksutskottets utlåtande handlar ju om fraktlindring för kalk. Som jag jämte flera ha motionerat i den föreliggande frågan, ber jag att här få säga några ord.

Det torde ej kunna bestridas, icke ens av motståndarna till en fraktlindring för jordbrukskalken, att kalkgödningsmedel för det svenska jordbruket har haft det allra största värde. Som jordförbättringsmedel står ju också kalken i en särskild klass, kan man säga, och under de närmare femton år, som fraktlindring medgivits för denna vara, har detta visat sig, som jag antydde, till utomordentligt stort gagn för vårt svenska jordbruk. Särskilt för det mindre jordbruket och synnerligen i de mera avlägsna trakterna och de orter, som ligga mera avlägset från kalkindustrierna, har denna fraktlindring medfört, att kalken fått större användning, och detta i sin tur har medfört en synnerligen omfattande uppräckning av särskilt det mindre jordbruket.

När det befanns i årets statsverksproposition, att det vanliga anslaget till fraktlindring för jordbrukskalk helt och hållet hade strukits, väckte detta naturligtvis en mycket stark misstämning i de svenska

Anslag till lindring av fraktkostnader för kalk.
(Forts.)

*Anslag till
lindring av
fraktkostna-
der för kalk.*
(Forts.)

bygderna och särskilt inom jordbrukarnas led. Ty en sak måste man här komma ihåg: även om dessa fraktlindringar från början endast varit avsedda att sprida kännedom om kalkens värde såsom jordförbättringsmedel, ha de dock under årens lopp, och detta i främsta rummet på grund av de oupphörligt stegrade fraktsatserna, kommit att bliva ett oeftergivligt villkor, för att man vid en fortsatt användning av kalken skall kunna så att säga få någon ekonomisk behållning därav. Detta gäller särskilt i de trakter, som äro belägna på större avstånd från kalkindustrierna. De nuvarande höga fraktsatserna skulle, om de utan beskärning tillämpades på kalkbefraktningen, medföra en fördyring av kalken, som då endast i enstaka fall bleve överkomlig för en stor del av våra svenska jordbrukare. Det skulle bli en sådan fördyring, att detta jordförbättringsmedel icke skulle kunna utnyttjas i den omfattning, som hittills varit fallet. Kalken är också, som vi alla veta, en synnerligen tung vara, och för den skull drar den ovanligt höga fraktkostnader i förhållande till sitt värde.

Rörande kalkens värde som jordförbättringsmedel skall jag icke vidare orda. Jag skall inskränka mig till att konstatera, att såväl statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet som även jordbruksutskottet och alla de myndigheter och sakkunniga, som i frågan haft något att meddela, ha framhållit och starkt betonat kalkens stora betydelse såsom jordförbättringsmedel. Har nu kalken en sådan betydelse, så har den väl också betydelse för vår folkhushållningsfråga, så vitt jordbruket självt naturligtvis har någon betydelse.

I de flesta läroböcker och vid alla jordbruksskolor och lantmannaskolor framhålles ju mycket starkt, att ett av de första grundvillkoren för ett jordbruks bärighet är, att jorden innehåller tillräckligt med kalk, med andra ord är kalkhaltig i nödig omfattning. Och i den ökade användning av kalk, som statsbidraget möjliggjort under år, som gått, finner man det bästa beviset för att den praktiska utövaren av jordbruket med sina erfarenheter bekräftat jordbrukslärarnas påstående om kalkens nödvändighet för jordbruket. Särskilt förtjänar kanske i detta sammanhang bemärkas kalkens betydelse för inhemsk odling av äggviterika foderslag. Jag vågar göra det påståendet, att det särskilt vid vårt lands småbruk är nödvändigt för jordbrukarna att själva kunna producera det äggviterika fodret, ty ofta nog måste det gälla för dem — liksom för oss litet var inom jordbruksnäringen och på alla andra områden också — att söka få utgiftssidan i kassaboken så liten som möjligt. Det kan icke heller vara annat än till fördel för vår handelsbalans, att även jordbrukare i största möjliga utsträckning sättas i tillfälle att ersätta de dyrbarare importerade kraftfoderämnena med i vårt land odlade äggviteförande fodersorter.

Jordbruksministerns starkaste skäl för sin ställning till denna fråga synes vara, att kalkens goda egenskaper nu blivit så allmänt kända, att jordbrukarna böra ha funnit, att en riktig användning av kalken bör löna sig, statsbidraget förutan. Jag vill beträffande detta först och främst ha sagt, att det inte är allt man funnit löande, som

man har råd att hålla sig med, detta även om man på kortare transportsträckor skulle kunna kalkylmässigt bevisa, att t. ex. kalken betalar sig, ty lantbrukets köpkraft är ju, som var och en vet, sämre nu än den varit någon gång förut långt före kriget och kommer nog att under en lång tid framåt ytterligare försämrast.

*Anslag till
lindring av
fraktkostnader
för kalk.*
(Forts.)

Vidare vill jag gentemot jordbruksministrernas synpunkt säga, att man har anledning betvivla, att denna synpunkt är riktig. En var, som vill besvara sig med att se efter i gödselsakkunnigas utredning, kan där finna av utredningens tabell 4, att den mängd kalk, som approximativt beräknats skola erfordras för att täcka den odlade jordens kalkbehov i hela riket, skulle utgöra, uttryckt i ren kalk, 575,000 ton, under det att medeltalet av förbrukningen 1917—1918, då förbrukningen var som störst, enligt tabell 5 i samma utredning utgjorde, likaledes uttryckt i ren kalk, 255,185 ton, d. v. s. inte ens hälften av den kvantitet, som verkligen behövts, för att vårt svenska lantbruks behov skulle ha blivit tillgodosett under de år, då vi hade den största förbrukningen av kalken, nämligen 1917—1918. Dessa siffror jäva ju på det allra kraftigaste och tydligaste sätt statsrådets och chefens för jordbruksdepartementet påstående, att jordbrukarna nu lärt sig använda kalk i nödig utsträckning.

Inför dessa siffror måste man också göra sig den frågan: vad är orsaken till att inte kalken användes i ännu större omfattning än som verkligen varit fallet? Ja, mina herrar, jag tvekar ej att säga, att förutom det att kanhända en viss orsak härtill ligger däri, att jordbrukarna ännu ej i tillräcklig omfattning lärt sig inse kalkens stora betydelse som jordförbättringsmedel, är det också en annan orsak — och jag tror, att den är den förnämsta — som ligger i de höga fraktkostnaderna. Dessa äro nog den väsentligaste anledningen. Beträffande frakternas inverkan på kalkförbrukningen har utskottet, så vitt jag kan förstå, instämt i departementschefens uppfattning genom att "erinra om den från den 1 augusti 1921 vidtagna sänkningen av fraktsatserna å kalk, vartill kommer", säger utskottet, "den av departementschefen i statsrådsprotokollet bebådade ytterligare fraktnedsättningen". Häremot vill jag erinra, dels att sänkningen, som skett å fraktsatserna åberopade datum, icke ägde större tillämpning vad kalken beträffar än å övriga varuslag, vadan denna nedsättning utgjorde en allmän fraktnedsättning, dels att den företogs endast i statsjärnvägarnas taxor, vilka som bekant tillämpas endast i statsjärnvägarnas egen trafik och i sådan samtrafik, som berör statsjärnvägarna, dels ock att den bebådade ytterligare fraktsänkningen synes låta vänta på sig, när, som bekant, i ett för några veckor sedan till Kungl. Maj:t avlämnat yttrande meddelats, att någon ytterligare allmän fraktnedsättning varken av statens järnvägar eller av de enskilda järnvägarna för närvarande kan bäras. Den fraktsänkning, som inträdde den 1 sistlidna augusti, verkade således endast vid transport uteslutande å statens järnvägar eller i samtrafik, där statsjärnvägarna berördes. Vid kalktransport i samtrafik berörande uteslutande enskilda järnvägar inträdde

*Anslag till
lindring av
fraktkostna-
der för kalk.*
(Forts.)

tvärtom en ökning i den fraktkostnad, som jordbrukaren har att betala, därigenom nämligen att statsbidragen utgå med en viss procentsats, vilken lägges ej på den verkliga fraktkostnaden, som debiteras för sändningen, utan beräknas direkt på statens frakttaxa, på vilken den har tillämpats förut. Detta är nämligen ett av grundvillkoren för statsbidragets utbetalande, och då statsjärnvägarnas taxor sänkts med en tredjedel, förstår man, att statsbidraget också sänkts med en tredjedel även i de fall, där icke den sänkta taxan tillämpats. Det kan således ej vara riktigt, såsom departementschefen gjort, att tala om kalkfrakterna uteslutande ur synpunkten av hur statsjärnvägarnas taxor sätts.

I övrigt skall jag be att få göra några jämförelser mellan kalkfrakter med och utan statsbidrag från ett par kända kalkförsändningsplatser till vissa andra för behov av kalkinköp lika kända platser. Jag har här en tabell med jämförelse mellan kalkfrakter med och utan statsbidrag, med alla siffror i jämna kronor och försändningar vagnslastvis i 10 ton. Det är beräknat från Ekedalen, som ligger på Falbygden vid Tidaholm—Hjo—Stenstorps järnväg och är en plats inom Västergötland, varifrån det utfraktas, kan man säga, ganska mycket kalk. Vi ha runt omkring denna plats kanske Västergötlands största kalkindustrier, och följaktligen fraktas en avsevärt stor del kalk ifrån denna station. Ser man nu på förhållandet t. ex. vid frakt från Ekedalen till Växjö, ett avstånd av 241 kilometer, så utgör bruttofrakten 1922 190 kronor för 10 ton. Frakten på samma vägsträcka 1914, ävenledes brutto, utgjorde 52 kronor, således en väsentlig skillnad. Statsbidraget 1922 utgör för denna sträcka 119 kronor och var 1914 27 kronor. Nettofrakten är 1922 på samma sträcka 71 kronor och 1914 utgjorde den 25 kronor. Vill man se vad denna höjning utgör i procent, så är den i fråga om bruttofrakten 265 procent och på nettofrakten 184 procent. Jag kan taga ett annat exempel. Jag har en hel del siffror rörande olika stationer och olika avstånd, men jag skall endast återropa några få exempel. Gäller det från Ekedalen till Brodalen, utgör avståndet 206 kilometer, och bruttofrakten är 1922 139 kronor mot för samma plats 1914 54 kronor. Statsbidraget 1922 utgör 70 kronor och var 1914 32 kronor. Nettofrakten 1922 är 69 kronor och var 1914 22 kronor. Höjningen i procent utgör för bruttofrakten 157,41 procent och för nettofrakten 213,64 procent. Man ser där, vilken kolossal höjning av frakterna även kalken fått vidkännas under denna högkonjunkturstid sedan 1914. Jag vill också framhålla, att från 26 kalkbruk, som vi ha i Västergötland, avsätts icke mindre än 70 procent av deras kalktillverkning på avstånd, som variera mellan 100 och 300 kilometer från avsändningsplatsen. Det är således på dessa sträckor, som statsbidraget behöver utgå, för att konsumtionen skall kunna vidmakthållas.

Man kan också peka på en annan sida av denna sak. På grund av den kraftiga ökning av livsmedelsproduktionen, som följer med tillgodoseendet av kravet på tillräcklig kalkhalt i jorden, har man all

anledning tro, att livsmedelsprisen också måhända röna en viss inverkan av denna sak. Man kan väl sålunda säga, att denna fraktlindring kommer icke allenast producenterne — d. v. s. i detta fall lantmännen — utan även på visst sätt konsumenterna till godo, tack vare att den medför ökade skördar och ökad produktion, och det är ju ändå något, som vi borde eftersträva en och var. Detta senare är också en detalj av frågans statsfinansiella sida, som, så vitt man kan förstå av jordbruksutskottets utlåtande, utskottet icke synes hava tänkt på.

*Anslag till
lindring av
fraktkostnader
för kalk.
(Forts.)*

En annan faktor, som mycket intimt sammanhänger med frågans statsfinansiella betydelse men som av jordbruksutskottet mycket lätt vidrörts, ehuru densamma starkt framhållits i motionerna, är frågan, om icke arbetslösheten — man får kanske på många goda grunder antaga det — skall bli ännu större än den är, därest kalkförbrukningen avsevärt kommer att minska.

Gentemot motionärernas farhågor beträffande en stark minskning av kalkförbrukningen har ju jordbruksutskottet velat erinra om den från och med den 1 augusti 1921 vidtagna sänkningen av fraktsatserna å kalk. Härvidlag tillåter jag mig hänvisa till vad jag förut nämnt beträffande fraktsatsernas inverkan på kalkförbrukningen.

Inför den avsevärda reduktion i förbrukningen av kalk under 1921 mot de närmast föregående åren, vilken återspeglas i den tabell rörande de årligen utbetalda statsbidragsbeloppens storlek, som återfinnes i jordbruksutskottets utlåtande, har jordbruksutskottet icke nämnvärt inlåtit sig på frågan om den befärade minskningen i kalkförbrukningen. Man får väl tolka detta så, att de farhågor, som motionärerna härvidlag ha framfört, av jordbruksutskottet ansetts såsom riktiga — och det lär väl heller icke vara möjligt annat inför de många enstämmiga och kraftiga uttalanden, som från jordbruksintresserade å alla håll i riket gjorts härom.

Är det sålunda fastställt, att en avsevärd minskning i konsumtionen av kalk blir följden av statsbidragets indragning, torde väl ingen kunna förneka, att konsekvensen därav också blir ytterligare avskedanden vid kalkbruken, varigenom de arbetslösas antal än mer kommer att ökas. Vårt lands kanhända svåraste fråga är väl arbetslöshetsfrågan, och jag är nästan ängslig för att, ifall utskottsmajoritetens förslag vinner kammarens bifall, denna fråga blir ytterligare försvårad. Det har därför syntts mig, att man just med hänsyn till det svåra statsfinansiella läget snarare borde ha tillstyrkt motionärernas framställning i detta ärende än avstyrkt densamma.

Beträffande det av jordbruksutskottet nämnda och av departementschefen till stöd för hans uppfattning åberopade, av kommerskollegium och lantbruksstyrelsen i ärendet gjorda uttalandet, att den frågan borde tagas i övervägande, huruvida över huvud taget sådana förhållanden numera föreläge, att fraktunderstöd fortfarande borde utgå, vill jag nämna, att kommerskollegium och lantbruksstyrelsen gjorde detta uttalande vid en tidpunkt, då jordbrukets betalningsförmåga befann sig på ett bra mycket bättre plan än det för närvarande

Anslag till
lindring av
fraktkostna-
der för kalk.
(Forts.)

gör. Jag vill minnas, att det var på nyåret 1920, som detta yttrande i frågan lämnades.

Vad så beträffar jordbruksutskottets motivering för motionernas avstyrkande återstår endast, att utskottet ansett det kunna ifrågasättas, om icke statsbidragets utgående bör vara beroende av huruvida syftet med detsamma kan anses ha uppnåtts eller icke. Denna sida av saken är ju värd all uppmärksamhet, men då man läser kalksakkunniges P. M. i kalkfraktfrågan, avlämnad i december 1919 till lantbruksstyrelsen, finner man där under rubriken "misstron, att det av riksdagen beviljade statsbidraget icke helt och odelat kommer jordbruket tillgodo", att enligt vad de sakkunnige kunnat finna det föreliggande materialet i denna del av frågan icke synes hava talat för att några omotiverade prisförhöjningar ha förekommit, enär förhöjningarna lätt kunde förklaras av den allmänna fördyringen å alla för tillverkningen behövliga råvaror, av arbetslönernas stegring, beviljade dyrtidstillägg samt nödvändiga amorteringar och verkställda utbyggnader vid kalkbruken. Det kan sålunda ifrågasättas för det första, om denna misstro är riktig och för det andra om, "ifall den vore riktig", frågan skulle behöva falla enbart av denna orsak. Jag är övertygad om, att så icke behöver ske, ty kalkbruken få finna sig i den priskontroll, som statsmakterna kunna i en fråga som denna anse sig nödsakade att anordna.

Ja, herr greve och talman, jag har här framhållit några synpunkter, och till sist vill jag säga, att med hänsyn till den senaste tidens händelser det torde ha visat sig, att det inom denna riksdag kanske finnes ganska liten resonans för de strävanden, som gå ut på att i en vidsträcktare mån tillgodose landets jordbruksproduktion. Om det nu en gång för alla är bestämt, att denna negativa jordbrukspolitik och näringspolitik skall fullföljas in i det sista, ja, då är det ju alldeles klart, att det är ganska hopplöst och lönlöst att tala för det anslag, varom det nu här är fråga. Men jag hoppas ändå, att det finnes utsikt för en politik, som ej går ut på att på en enda gång rycka undan det stöd, som jordbruket förut har haft, och som det fortfarande så väl behöver. Jag vill därför beträffande detta anslag, som har en så utomordentligt stor betydelse för vårt jordbruk — det är ju också fråga om ett ytterst litet, synnerligen blygsamt belopp — såsom motionär ansluta mig till den anslagssiffra, som reservanterna här gått på. Enligt de upplysningar, som reservanterna ha erhållit från järnvägsstyrelsen, lär ju denna anslagsfråga ligga så till, att järnvägsstyrelsen anser, att en nedsättning av de 900,000 kronor, som motionerats om för första halvåret 1923, skulle kunna låta sig göra, och att anslaget skulle kunna nedsättas ända till 600,000 kronor. Detta under motivering dels att frakterna ju ha sänkts med 33 1/3 % sedan den 1 augusti 1921 och dels också att, såsom jag förut nämnt, man kan beräkna, att jordbrukarnes köpkraft avsevärt minskats och säkerligen kommer att ännu mer försvagas och försämrats under den närmaste tiden.

Därför, herr greve och talman, yrkar jag avslag på utskottets

hemställan och bifall till den av friherre Hermelin m. fl. gjorda reservationen.

*Anslag till
lindring av
fraktkostnader
för kalk.*
(Forts.)

Herr Svensson, Isak: Jag skall endast yttra mig kort. Jag skulle helst anslutit mig till det av motionärerna framlagda förslaget om fraktlindring vid transport på järnväg av kalk m. m. för jordbrukets behov, med belopp av 900,000 kronor för första halvåret 1923, men då detta förmodligen nu icke torde vinna kammarens bifall, ber jag, herr greve och talman, att få ansluta mig till det förslag, som innefattas i den av friherre Hermelin m. fl. avgivna reservationen, vilket förslag går ut på nedsättning av beloppet till 600,000 kronor.

Jag beklagar, att vederbörande ej äro i tillfälle att kunna biträda motionärernas förslag, och att lantbruket just nu under dessa bistra tider skall fråndragas detta så väl behöfliga stöd, men då man av utskottets motivering kan förstå, att det varit det svåra finansiella läget, som bidragit till beslutet att, som utskottet säger, "för närvarande indraga ifrågasvarande anslag", får man väl hoppas, att då frågan nästa gång kommer upp igen, den under tiden skall hava legat till sig och anslaget sålunda kan komma att ökas.

Som sagt: jag ber, herr greve och talman, att få yrka bifall till den av herr Hermelin m. fl. avgivna reservationen, och jag anhåller på det vördsammaste, att kammarens ledamöter ville biträda detta yrkande, ty jag för min del är på det klara med, att om produktionen av spannmål m. m. skall kunna upprätthållas, är anslaget välbehöfligt. Den begärda summan är ju ej stor, och för obehöfligare ändamål kan staten använda pengar.

Herr Lundell: Herr greve och talman! Från flera håll torde man känna besvikelse över jordbruksutskottets avstyrkande av de motioner, som inom riksdagen blivit väckta i denna fråga.

Det utlåtande, som sakkunnige för utredning i fråga om inhemsk tillverkning av konstgödselmedel den 25 november 1921 avgivit i frågan, synes icke ha blivit tillräckligt beaktat, ty i detta utlåtande, som åtföljer statsrådsprotokollet, heter det bland annat i slutklämman: Då jordbrukets kalkbehov, särskilt under rådande fraktförhållanden, i stora delar av landet ej på långt när kunde tillgodoses i den utsträckning, som önskligt vore, och då detta vore ett viktigt villkor för stödjande av landets förmåga till självhushållning, kunde de sakkunnige icke biträda ämbetsverkens ståndpunkt att ifrågasätta, huruvida fraktlindring över huvud längre borde utgå. I den mån det vore ur statsfinansiell synpunkt möjligt ansåge de sakkunniga, att statens medverkan till jordbrukets höjande inom landet näppeligen kunde på annat sätt lättare eller med mindre kostnader ernås än genom att så långt det ginge uppmuntra till ökad användning av jordbrukskalk.

Utskottets huvudskäl för motionernas avstyrkande synes vara "det svåra statsfinansiella läget", men det finansiella läget hos en del jord-

*Anslag till
lindring av
fraktkostna-
der för kalk.
(Forts.)*

brukare torde vara ännu svårare, och därtill vill man ej taga hänsyn. Att nu under dessa för jordbrukaren så bekymmersamma tider indraga det frakttidrag, varmed de jordbrukare, som bo långt från produktionsorten, räknat, kan ej vara välbetänkt.

Det är svårt att förutsäga, i vilken grad en indragning av fraktlindringen kommer att minska kalkens användning i jordbruket, men det torde vara alldeles visst, att kalken från mellersta Sverige utan fraktlindring ställer sig för dyr för norra delen av Sverige. En stor del av Smålands kalkfattiga jord torde även bli utan kalk, om frakttidraget indrages, och särskilt komma egnahemsjordbruk med nyodlad jord och mossjord, som äro i större behov av kalk än äldre jord, att därav bliva lidande.

Det kan invändas, att om kalken såsom jordförbättrings- och växt-näringsämne har det stora värde, som man vill tillskriva densamma, så bör den kunna bära fraktkostnaderna. Ja, detta gör den väl också, men endast till en viss gräns eller inom en viss rayon, och därför är fraktlindringen endast avsedd för frakter på större avstånd.

Tack vare de statsbidrag, som från och med 1908 utgått till lindring av fraktkostnaderna för kalk, har jordbrukskalken blivit spridd till alla landets delar, där järnvägar finnas, men det torde dock vara förhastat att antaga, att insikten om kalkens stora betydelse för jordbruket nu är så spridd, att fraktlindringen på denna grund kan indragas. Jämte insikten om kalkens värde måste den ekonomiska sidan i fråga om kalkens användning och inköp under varje förhållande undersökas. Ett bibehållande av fraktlindringen torde säkrast bidraga till bibehållande av den ända intill senaste tid utvidgade rayonen för jordbrukskalkens användning, varigenom åter skörderesultatet för landet i motsvarande grad påverkas. Den ökade kalktillverkningen bereder också de arbetare, som sysselsätts inom kalkindustrien, ökat arbete, och de järnvägar, varå kalken fraktas, få ökade inkomster.

På grund av sättet för fraktlindringens beräkning blir utgiften för staten i frakttidrag betydligt mindre sedan frakterna å statens järnvägar nedsatts, och lägger man därtill jordbrukarnes förminskade köpkraft så torde ett mindre belopp eller 600,000 kronor, som i friherre Hermelins reservation föreslås, vara tillräckligt. Jag anhåller därför, herr greve och talman, att få yrka bifall till friherre Hermelins m. fl. i denna fråga afgivna reservation.

Herr Hellström: Herr greve och talman, mina herrar! Det har av de föregående talarne anförts många goda skäl för att riksdagen skulle bevilja anslag till fraktlindring. Oaktat samma goda skäl ha blivit anförda redan inom jordbruksutskottet, så har jordbruksutskottet ändå ansett sig böra avstyrka detta anslag; och jag har suttit här och försökt höra efter, om någon av de ärade talarne skulle upptaga till bemötande de skäl, som jordbruksutskottet har anført för sitt förslag, men så vitt jag har kunnat finna, så har ingen av talarne vänt sig mot de av jord-

bruksutskottet anförda skälen, utan endast framhållit en del omständigheter, som utskottet egentligen aldrig har förnekat. Tvärtom står det i utskottets betänkande överst på sid. 67, att utskottet "håller före, att statens understödjande verksamhet på förevarande område varit till stor nytta för landets jordbruk". Det har jordbruksutskottet aldrig förnekat. Jordbruksutskottet har dessutom gått så långt i sitt erkännande av det syfte, som motionärerna här ha velat fullfölja, att utskottet icke gjort sig solidariskt med jordbruksministern i hans uttalande om, att nu vore tiden inne för upphörande av den ifrågavarande understödjande verksamheten, utan tvärtom sagt, att det endast anser, att *för närvarande* bör det ifrågavarande anslaget indragas på grund av det svåra statsfinansiella läget. Uttalandet innebär sålunda, att om det statsfinansiella läget hade varit ett annat än det nu faktiskt är, så skulle utskottet ha kunnat tillstyrka motionerna, och det innebär också, att om det statsfinansiella läget skulle komma att bli bättre, så anser utskottet, att då bör den här understödjande verksamheten återigen kunna upptagas.

Då frågan första gången behandlades inom jordbruksutskottet, så bordlades den därför, att man ville se efter, huruvida man icke skulle kunna göra någon prutning på något annat anslag, varigenom det skulle kunna bli möjligt att bespara det belopp, som det här är fråga om, men då vi återigen upptogo frågan, så visade det sig, att det ej varit möjligt att göra en sådan prutning. Jordbruksministern, sannolikt kraftigt påverkad av finansministern, hade nämligen vidtagit så många begränsningar på den nionde huvudtiteln, att det inom utskottet t. o. m. väckte mycket stora betänkligheter beträffande flera av huvudtitelns anslag. Jag ber bara att få peka på en enda sak. Alla de anslag, som riksdagen beviljar till jordbrukets befrämjande ute i orterna, ställas så gott som undantagslöst till hushållningssällskapens förfogande. Hushållningssällskapen äro faktiskt statens organ för genomförande av de olika statsåtgärderna uti de olika orterna. Hur har nu herr statsrådet behandlat dessa statsorgan? — jag tillåter mig verkligen begagna detta uttryck statsorgan om hushållningssällskapen, ty de äro det faktiskt, om också ej i formellt avseende. Jo, först och främst är flertalet av de extra ordinarie anslag, som äro anvisade för att upprätthålla hushållningssällskapens verksamhet, under det första halvåret 1923 ej upptagna med något belopp — det skall skjutas över på nästa halvår. Statsrådet säger i detta sammanhang, att erforderliga medel få förskottas av hushållningssällskapen, men då man sedan kommer till det ordinarie allmänna årsanslaget, som skall beviljas till hushållningssällskapen — de ha ju att fördela ett belopp av 2 miljoner kronor — så säger statsrådet på den punkten, att icke heller det anslaget torde behövas under det första halvåret; och dock är detta det anslag, som ställts till hushållningssällskapens förfogande för upprätthållande av deras verksamhet. Mig har det förefallit, som om det under sådana omständigheter vore alldeles nödvändigt, att man väjde emot varandra de förslag, som kunde föreligga att öka anslag på den nionde huvudtiteln, och jag kan ej frigöra mig från den uppfattningen, att när det gäller att väga vikten och betydelsen

*Anslag till
lindring av
fraktkostnader
för kalk.*
(Forts.)

Anslag till
lindring av
fraktkostna-
der för kalk.
(Forts.)

av å ena sidan att lämna ett direkt understöd till enskilda jordbrukare och å andra sidan att upprätthålla de organ, som staten har för genomförande i de olika orterna av sina allmänna åtgärder för jordbrukets befrämjande, så måste jag giva företrädet åt det senare alternativet. Jag anser sålunda, att det är mycket viktigare att, när vi komma till den sist antydda punkten — den har blivit utbruten ur huvudtiteln — kunna föreslå, att hushållningssällskapen genom ett anslag på en miljon kronor eller något dylikt beredes möjlighet att fungera under det första halvåret 1923, än att man nu skulle lämna ett anslag på mer än en halv miljon kronor till fraktlindring.

Det anfördes av den siste ärade talaren, att man hade att emotse en minskning i utgifterna för fraktlindringen, och detta hade också tagit sig det uttryck i reservanternas förslag, att man nedsatt anslaget ifrån de av motionärerna begärda 900,000 kronor till 600,000 kronor. Men vi veta ju allesammans, som äro här närvarande, åtminstone i den nedre delen av salen, att när det gäller ett förslagsanslag, så betyder det ingenting, om man säger 900,000 eller 600,000, 200,000 eller 50,000 kronor. I och med detsamma att det är ett förslagsanslag, skall det ju utgå i den mån det kommer att användas, och tror någon av herrarna, då det är allmänt bekant i landet, att det har ifrågasatts, att det här anslaget skulle indragas, att lantbrukarna i allmänhet skulle underlåta att i så stor utsträckning som det kan vara dem möjligt begagna sig av detta anslag? Och om vi se på sid. 65 i utskottets utlåtande, så finna vi ju erfarenheter från de föregående åren om hur det har ställt sig härvidlag. År 1917 anvisade riksdagen 450,000 kronor som förslagsanslag, men det utbetalades över 814,000 kronor. 1918 hade riksdagen anvisat 600,000 kronor, men det utbetalades över 1,900,000 kronor. Vad ha herrarna för garanti för att, ifall man nu beviljar ett förslagsanslag av 600,000 kronor, det icke kan gå på liknande sätt som 1918, d. v. s. att det kommer att utbetalas bortåt 2 miljoner kronor. Nu kan man ju visserligen göra sannolikhetsberäkningar och säga, att det icke är sannolikt att anslaget år 1923 skall överskridas, men då man vet, hur svårt det i år varit att få staten att gå ihop, tror jag det är bättre att hålla sig på den säkra sidan än på den osäkra.

Hade det gällt att bedöma den här frågan alldeles fristående, skulle jag för min del t. o. m. hava underskrivit en av de nu föreliggande motionerna, därför att det här anslaget har varit av stor betydelse för jordbruket och icke minst för jordbruket i den landsända, som jag representerar, nämligen det nordligaste Sverige. Men man får icke se en sådan här fråga isolerad, och jag ber därför — om det är flera av herrarna, som tänka uppträda här i debatten — att få framställa en vördsam hemställan till följande talare, att de ville koncentrera sig på att visa, att det icke blir någon olägenhet vid uppgörandet av budgeten för nästa år, även ifall jordbruksutskottet skulle vara tvunget att tillgodose det andra önskemål, som jag tillåtit mig här framhålla.

Jag ber, herr greve och talman, att i anledning av vad jag nu anfört få yrka bifall till utskottets hemställan.

*Anslag till
lindring av
fraktkostna-
der för kalk.
(Forts.)*

Herr Gabrielsson: Herr greve och talman! Då jag tillhör dem inom jordbruksutskottet, som avgivit en reservation till förmån för att bidrag för fraktlindring skola utgå, vill jag här med endast några ord uttala min ståndpunkt till frågan.

Herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet anför till statsrådsprotokollet som skäl för att han icke äskat anslaget, bland annat, att "insikten om kalkens fördelar redan vunnit sådan spridning bland lantmännen, att skärpning av villkoren för erhållande av statsbidrag borde vidtagas". Ja, då kan man ju säga precis samma sak om allt vad vi anslå till jordbruket, t. ex. om anslag till premieringar. Nog hava vi reda på litet till mans, att det är bra att hava en god häst, nog äro vi ense om att det är fördelaktigt att skaffa sig en bra ko o. s. v. men icke förty anslås årligen stora summor för att just uppmuntra till anskaffning av dugliga sådana djur. Att detta fraktlindringsanslag har varit till ovärderlig nytta, har ju samstämmigt uttalats av såväl jordbruksutskottet som av herr statsrådet. Det är ju, vilket nu professor Hellström särskilt koncentrerade sig på, det statsfinansiella läget, som gör, att vi icke skulle kunna bevilja anslaget, samt om vi bevilja detta, vi icke skulle få nog stort anslag till hushållningssällskapen. Jag tror icke, att professor Hellströms farhåga beträffande anslaget till hushållningssällskapen ovillkorligen bör sättas i samband med denna anslyfråga, därför att den icke står i något sammanhang med den saken.

Herr statsrådet säger vidare i sin redogörelse, att vi hava att motse ytterligare sänkning av kalkfrakterna. Enligt vad järnvägsstyrelsen har meddelat till de utskottsledamöter, som här stå som reservanter, så ha ju fraktsatserna nedsatts till den lägsta tariff, som man inom en längre framtid kan tänka sig, så att det sålunda icke skulle finnas någon utsikt att få ytterligare sänkning. Däremot finns det ett mycket starkt stöd för reservanterna just i fråga om anslaget storlek. Från den omständigheten, att till följd av att frakterna sistlidna höst nedsattes med cirka 33 procent det utgående bidraget för förra året kunde begränsas högst väsentligt, har man nämligen kunnat draga den slutsats, att med de billigare frakterna det anslag å 600,000 kronor, som reservanterna föreslagit, skulle vara tillräckligt. Vi hava från järnvägsstyrelsen fått kalkyler och siffror, som bestämt tyda på att så är fallet.

Vad nu beträffar våra norrländska bygder, som jag ju representerar, måste jag säga, att det skulle vara synnerligen tråkigt, om detta anslag icke skulle kunna beviljas. Jordbrukarna däruppe få ju lov att frakta kalk huvudsakligast från Västergötland och från mellersta Sverige ända upp till Västerbotten och Norrbotten. Som herrarna veta, så hava ju väster- och norrbottningarna mer än 1,000 kilometers väg att frakta kalken, och om detta statsbidrag skulle indragas, bleve följ-

Anslag till
lindring av
fraktkostnads-
der för kalk.
(Forts.)

den, att jordbrukarna icke hade råd att köpa denna kalk och följaktligen komme att göra stora förluster, icke minst västerbottningarna, därför att den västerbottniska jorden som bekant är mycket kalkfattig och rätt ofta behöver övergödslas med kalk om den skall giva fullgoda skördar.

En annan omständighet, som vi icke här få glömma, är, att staten har beviljat många miljoner kronor till uppodlande av nya myrmarker. Dessa uppodlade marker tarva också en omvårdnad, såvitt jag kan förstå, av staten, sedan den offrat så stora summor på dem.

Enligt statens odlingskommittés berättelse, som jag har här, så ha nyodlats enbart i de fyra nordligaste länen följande arealer: i Väster-norrlands län år 1918 943 hektar och år 1919 611 hektar, summa 1,554 hektar; i Jämtlands län under år 1918 1,037 hektar och år 1919 762 hektar, summa 1,799 hektar; i Västerbottens län år 1918 2,895 hektar, huvudsakligen myrmark, och år 1919 2,278 hektar, summa 5,173 hektar; samt inom Norrbottens län år 1918 1,806 hektar och år 1919 1,403 hektar, summa 3,209 hektar.

I statsbidrag ha utbetalats till nyodlingar under de två åren 1918 och 1919 för hela landet 8,017,912 kronor. Om nu staten har råd att kosta på en så stor summa för att odla upp mark, anser jag det vara berättigat att begära att staten skall anslå medel för fraktlindring för sådana nödvändighetsvaror som kalk.

Jag tror, som sagt, att alla måste vara eniga om att riksdagen icke gör något oklokt i att anslå medel för en så nyttig sak. Jag vill också hänvisa till att då det var fråga om utredning, huruvida staten skulle bidraga till sjötransporter, riksdagen skrev år 1920: "Riksdagen är därför i likhet med motionärerna av den mening, att statsbidrag bör beredas jämväl för fraktlindring beträffande sjötransporter av kalk för jordbrukets behov." Det är nu bara två år efteråt som jordbruks-utskottet kommer och säger, att det är bäst att draga in på alltsammans, och vill ej offra de 600,000 kronor, som här hava begärts; är detta konsekvent?

En annan omständighet, som vi också måste taga hänsyn till, är ju, att det vid de stora kalkbruken finnes en hel del folk anställt, som är beroende av sin arbetsförtjänst därifrån. Om statsbidraget för kalkfrakter indroges, skulle naturligtvis följden bliva, att en hel del av kalkbruken finge lov att lägga ned sin rörelse, samt att staten i stället finge understödja deras förra arbetare. Vidare hava järnvägarna nytta av att få frakta kalk. Och det är ju icke en direkt kostnad för staten, utan en avprutning i viss mån på frakterna, som här skulle givas till stöd för jordbruket.

Jag ber, herr talman, att med anledning av vad jag nu sagt få yrka bifall till reservationen.

Herr V r a n g: Herr greve och talman! Sistlidna lördag hade skåningarna här sin stora dag; i dag hava västgötarna och särskilt skaraborgarna sin. Men medan det att vid lördagens överläggningar

tvivelsutan för många kändes så, som om man skulle gynna det feta Skåne och därför ansåg, att man borde kunna undslippa det, så är nu föreliggande fråga i stället förknippad med det magra och enkanerligen det kalkfattiga Sverige. För övrigt har den fråga, som då behandlades, ganska många beröringspunkter med den, som nu föreligger, i så måtto nämligen, att detta är dels en fråga för industrien, dels en fråga för industriens arbetare — kanske av ej mindre vikt för dem än för rikets lantbrukare — dels ock slutligen en fraktfråga för järnvägarna.

Då centrum för kalkförvaltningen inom Skaraborgs län är förlagt till den stad, varifrån jag är kommen, har jag haft ganska lätt att insamla en del uppgifter, och jag skall strax lämna några sådana, då jag tror, att dessa skola kunna bidra till att påverka frågan i en för reservanternas mening förmånlig riktning.

Det är endast ett par år sedan man ifrån alla håll ropade på lantbrukarna att producera mera och ytterligare mera livsmedel och att jordbrukarna skulle känna sig solidariska med landets övriga befolkning och känna ansvaret för landets självförsörjning. Det var vid samma tid som statsmakterna uppmuntrade jordbrukarna till ökning av sina arealer genom bland annat premier för nyodlingar, samtidigt som staten också ställde stränga krav på redovisning av jordbrukets produkter.

Jag kan inte tänka mig, att man i jordbruksutskottet redan kan ha hunnit glömma detta. I varje fall har man nog inte ute i bygderna glömt av det.

Jag har en gång sett ett yttrande av professor Mats Weibull vid Alnarp, vari han meddelade, att hans lärare i agrikulturkemi, professor Orth i Berlin, hade sagt, att kalkfrågan var för jordbruket huvudfrågan, och jag minnes, att professor Weibull tillade, att däri hade han förvisso rätt. Det är snart 20 år sedan professor Weibull sade detta. Många och stora erfarenheter hava sedan dess gjorts beträffande kalkens betydelse för jordbruket, och alla auktoriteter på jordbrukets område, såväl vetenskapsmännen som den praktiske bonden, förklara, att kalken är oundgängligen nödvändig för ett rationellt jordbruk.

Likaså synas statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet, jordbruksutskottet och lantbruksstyrelsen icke endast hava varit eniga om utan till och med givit kraftigt erkännande åt den meningen, att det är statsbidraget till kalkfrakterna, som föranlett den jämförelsevis starka ökningen i kalkförbrukningen. Vad tvistar man då om? Jo, att nu är kalkens nytta så känd och värderad av lantbrukarna, att kalken anses av jordbrukarne löande att använda även utan statsbidrag; vidare att man ej har garanti för att anslaget kommer i sin helhet jordbruket till godo, utan att kalkbruken och järnvägarna sko sig, samt att det statsfinansiella läget nödvändiggör statsanslagets indragning.

Beträffande detta vill jag erinra om, att kalken är en tung vara och en vara, som måste användas i stora kvantiteter, om den skall

*Anslag till
lindring av
fraktkostnader
för kalk.*
(Forts.)

Anslag till
lindring av
fraktkostna-
der för kalk.

(Forts.)

göra nytta. I allmänhet har man funnit, att av bränd kalk erfordras 3 à 5 tusen kilogram per hektar kalkfattig jord. Man kan härav förstå, att fraktkostnaderna bliva i förhållande till varans värde och nytta oproportionerligt höga, därest vanliga frakttaxesympunkter läggas till grund för fraktkostnaden. Och säkert är, att kalkförbrukningen, som under de senaste tre åren ej obetydligt minskats, kommer att ytterligare avsevärt sjunka, därest statsbidraget bortfaller.

Att taga ställning till frågan om statsbidrag eller icke statsbidrag till kalkfrakter är detsamma som att taga ställning till frågan, huruvida vårt land behöver en intensivt eller en extensivt bedriven jordbruksnäring. Vill man undvika extensiv jordbruksdrift, bör man inte göra frakttungan hårdare än den redan är.

Såsom i viss mån belysande för, huru lantbrukarnas köpkraft står i förhållande till kalkfrågan, kan jag nämna, att enligt uppgifter, som jag inhämtat från kalkbruken i Västergötland, utgjorde sammanlagda leveranskvantiteten från 26 kalkbruk därstädes för året 1921 72,4 % av 1920 års omsättning, men endast 54 % av 1918 års omsättning. Frakterna hava ingalunda sänkts i förhållande till lantbrukarnas försämrade betalningsförmåga, och därav har denna stora minskning i kalkförbrukningen uppstått. Om frakten icke sänkes från tid till annan i förhållande till sänkningen i lantbrukarens betalningsförmåga, förstår man lätt, vad följden blir i fråga om kalkförbrukningen.

Kalkpriserna i Västergötland hava sänkts undan för undan sedan medio av 1919 från dåvarande kr. 35:75 per ton till för närvarande kr. 21:50 per ton. Dessa sänkningar hava — i förbigående sagt — oftast gått före sänkningen på arbetslönerna.

Arbetslönerna hava sänkts två gånger, nämligen den 1 april i föl med 20 % på dåvarande löner och ackorder, samt den 1 januari i år med 25 % å då gällande löner och ackorder, således i allt 40 % eller numera lika med totala sänkningen på kalkpriset.

När jag nu talar om arbetslöner, kommer jag osökt in på en annan sida av denna fråga, som i den tid, vari vi nu leva, är kanske den mest svårösta. Jag menar arbetslösheten.

Från 10 av förutnämnda kalkbruk har jag även uppgifter på in-skränknigen i driften. Under året 1920 utgjorde totala antalet arbetstimmar 912,675 men under följåret endast 680,847 timmar. Enbart vid dessa tio kalkbruk utbetalades under 1920 i avlöningar till arbetarna 1,148,250 kronor, alltså kr 1:26 per timme. Om man beräknar, att avlöningen per timme år 1921 varit 20 % lägre, vilket den dock varit endast från och med 1 april, blir den inkomstförlust, som arbetarna enbart vid dessa tio kalkbruk fått vidkännas under 1921 på grund av minskad kalkförbrukning — således ej minskning i timlönerna — 232,828 kronor. Detta blott som ett exempel på förhållandena, sådana de redan äro i fråga om den verkan på arbetstillgång, som den minskade kalkförbrukningen medfört.

Det är att beklaga, att i en tid som denna, då sådan arbetslöshet råder, utskottet icke aktat nödigt att söka utreda, vilken inverkan avslag å motionerna kan få i fråga om ökade anslagskrav till lindring av arbetslösheten. För dylik utredning förfogar jag icke över nödigt material, men då man i den P. M., som kalksakkunniga avlämnade till lantbruksstyrelsen i december 1919, ser, att år 1918 transporterades 322,813 ton jordbrukskalk, varå statsbidrag till frakt utgått, och vet, att den produktion, som framkommit av förutnämnda 912,675 arbetstimmar, endast utgör 79,643 ton, förstår man, att det blir fråga om belopp i fråga om minskning i arbetsinkomster, som vida överstiga det av reservanterna önskade beloppet.

Anslag till lindring av fraktkostnader för kalk.
(Forts.)

Antag att, om statsbidraget fortfarande utbetalas, förbrukningen — med hänsyn tagen till minskad köpförmåga — dock kan för 1923 antagas bliva 80 % av 1918 års förbrukning, alltså cirka 260,000 ton. Arbetslönerna kunna ju vara olika i olika trakter av landet per ton räknat och olika kalkslag, men vid förutnämnda 10 kalkbruk beräknas avlöningarna uppgå för innevarande år till kr. 8:70 per ton. Om sistnämnda siffra tillämpas för hela kvantiteten, 260,000 ton, utgör det belopp, som kommer de arbetare till godo, vilka arbeta vid ifrågasvarande kalkbruk, 2,262,000 kronor.

Jag har förut nämnt, att redan 1921 var förbrukningen nere i 54 % av 1918 års förbrukning, men tag bort statsbidraget, och förbrukningen skall kanske sjunka till 10 % av 1918 års förbrukning, i vilket fall det belopp, som i arbetslöner kommer att utgå, skulie bliva 226,000 kronor i stället för 2,262,000 kronor. Jag undrar, om man inte vid sådant förhållande får räkna med att just ur statsfinansiell synpunkt man med ett avslag på reservanternas äskande har utställt en växel på ett par miljoner att betalas vid uppvisandet inom arbetslöshetskommissionen.

Det kan i detta sammanhang hava sitt intresse att erfara, huru danska staten underlättar tillgången på kalk för jordbruket, och jag skall därvid anföra några brottstycken ur en uppsats i "Tidskrift för Lantmän" den 18 februari 1922, undertecknad av den särskilt bland jordbrukarne mycket välkände, framstående mannen, professor Hj. von Feilitzen. Han skriver bland annat: "I Danmark användes för jordbrukets behov endast mägerl och gödningskalk, d. v. s. kalkstensmjöl. Däremot icke bränd och släckt kalk. Orsaken därtill är naturligtvis, att den brända kalken ställer sig alltför dyr, emedan man ej i Danmark, såsom i Sverige, har kalkavlagringar i kombination med bituminösa skiffrar, som våra kambrisk-siluriska kalklager, utan endast kritkalk, vilken måste brännas med kol (eller i undantagsfall ved).

Rörande frakten på järnvägarna gå mägerl och kalkmjöl efter lägsta tariff, men därå lämnas sedan av staten en *restitution av 70 procent*.

Anslag till
lindring av
fraktkostna-
der för kalk.
(Forts.)

Restitution vid transport av mägerl lämnaa jordbrukare i märgel-
fattiga magra trakter i hela landet, på villkor att märgeln användes
till jordförbättring.

Fraktr restitutionen beräknas i regel från närmaste märgellager.
Där märgelbolagen anordnat med privata lossningsspår vid stationerna,
lämnas 8/10 av frakten i restitution, dock skall mottagaren betala
minst 5 kr. i frakt per vagnslast om 10 ton. Andra förbrukare erhålla
till transport på järnväg 7/10 i restitution, och till transport per båt
lämnas fraktbidrag av staten efter särskild överenskommelse i varje
fall; dock måste minimifrakten även där vara 5 kr. per 10 ton."

En siffra, som är av mycket stort intresse för oss nu, är det
anslagsbelopp, som danska riksdagen har lämnat för budgetåret 1922—
23, tillhoppa 1,730,000 kronor. Det gäller nästa budgetår — sålunda
det som är närmast jämförligt med det vi nu ha att närmast taga
befattning med — under det att anslaget för budgetåret 1921—22,
rörde sig om en summa av 950,000 kronor. Sålunda: för nästa år har,
trots de svåra tiderna och depressionen, av vilken förvisso danskarna
ha lika stor känning som vi, danska riksdagen nästan fördubblat an-
slaget till fraktlindring för kalk och därmed jämförliga ämnen, under
det att man här i Sverige står i beråd att taga bort liknade anslag!

Det anfördes under debatten i lördags såsom ett motiv för avslag
då, att när danskarna kunna reda sig utan subvention för sockerbets-
odlingen, så borde ju svenskarna kunna göra det också. Jag skall
tillåta mig att med erinran om denna motivering, ansluten till nu före-
liggande fråga, säga, att då nu danskarna lämna betydande och för
nästa år t. o. m. nästan fördubblade anslag för transport av kalk och
därmed jämförliga ämnen, så är ju detta ett motiv för dem, som i lör-
dags röstade för avslag, att vid detta tillfälle rösta för bifall. Jag kan
ej finna annat, än att logiken bjuder det.

Herr professor Hellström yttrade nyss, att det statsfinansiella
läget är sådant, att vi nu ej böra lämna detta anslag. Jag undrar, om
detta är en fråga, som man får räkna med på det sättet. Utgår man
från, att ett riksdagsbidrag för fraktlindring av 600,000 kronor är en
sak, som både kan göras och icke göras, och att lantbruket kan sköta
sig lika bra det förutan, då kan professor Hellström ha rätt, men
utgår man från den motsatta synpunkten, att kalken är ett ound-
gängligt medel för befrämjande av ett intensivare jordbruk, då följer
ju också av detta, att ju mera nytta jordbruket därav kan få, ju bättre
är det för landet, och vid sådant förhållande är professor Hellströms
invändning icke riktig. Jag håller för min del på den senare upp-
fattningen, att kalkfraktslindringarna bli landets jordbruk till stor
nytta och till större nytta, ju större anslaget blir. Utgående från denna
ståndpunkt fäster jag mig ej vid, om reservationsanslaget innebär en
utgift av 600,000 eller 1,600,000 kronor. Det blir i varje fall en god
ränta för landet å anslaget, och när dessutom detta skall bidraga till
att hålla miljoner kronors utgifter borta på annat håll till arbetslös-

hetsunderstöd, är det så mycket större anledning att biträda, vad reservanterna här ha hemställt.

Jag yrkar, herr greve och talman, bifall till den av friherre Her-

*Anslag till
lindring av
fraktkostna-
der för kalk.
(Forts.)*

Herr Svensson, Martin: Herr greve och talman! Då regeringen från årets statsverksproposition strukit det sedan 1908 utgående anslaget till lindrande av kalkfrakterna för jordbruk, så har den anfört två skäl. Det ena, att insikten om kalkens gagn för jordbruket trängt in i medvetandet, det andra, att staten ej längre har råd till denna uppoffring.

Vad det första skälet angår så är det sant, att en stor del jord, särskilt mossjorden, ej med fördel kan odlas utan att kalk tillföres. Först sedan jorden kalkats, lönar det sig med tillförande av annan artificiell gödning. Men om nödvändigheten av kalkning för mossjorden är aldrig så klart insedd ligger ett svårt hinder däri, att den kalkfattiga jorden merendels är långt avlägsen från kalkbruken. Hela småländska höglandet är för sin jordbruksdrift i behov av kalk, som ej kan hämtas närmare än i Västergötland och Skåne. Där inga kalkförekomster finnas, kan man ej begagna sig av erbjudandet av att genom statslån inrätta kalkbruk.

Inom den bygd, jag närmast känner till, är förhållandet det, att om staten ej kan uppoffra det belopp, som här begäres, så kunna flertalet av jordbrukarne det ännu mindre. Vi hava här att göra med mindre hemmansägare, egnahemsbyggare och nyodlare, som ej kunnat skörda stora vinster i reserv under de gångna åren. Jag vill erinra om att 1916 och 1917 voro för stora delar av vår mosskultur missväxtår, enär frost och torka fördärvade grödan.

Man kan träffa på över 20 ägare till en enda mossodling. Dessa slå sig tillsammans om inköp av några vagnslaster kalk och kunna hava över en mil att frakta kalken hem från närmaste järnvägsstation. Egnahemsbildningen i dessa bygder sker i stor utsträckning genom att ägaren till det nya hemmet förnämligast grundar sin inkomst på mossodling. Då staten genom hushållningssällskapen och bolag lånat dem pengar för anskaffandet av hem, bör den också sörja för att de kunna ekonomiskt hållas uppe.

Småbrukare från Sunnerbo — man brukar säga "det magra Sunnerbo" — hava på möte i Ljungby uttalat, att om de skola helt betala frakten för kalken, verkar det hart när som förbud för dem att köpa kalk.

Det har sagts, att beloppet ej kommer jordbrukarne till godo i full utsträckning. En utredning i ärendet har visat, att denna uppgift ej vunnit bekräftelse. Man kan tänka sig möjligheten av att, då kalkbruken hade många order inne och konjunkturen var i stigande samt köpkraften rätt god, säljaren kunde förhöja priset och förmå köparen att finna sig däri. Men då kalkbruken nu hava få order, konjunkturen äro i nedgående och köpkraften är svag, så att köparen räknar och

Anslag till
lindring av
fraktkostna-
der för kalk.
(Forts.)

kalkylerar länge, innan han vågar sluta affären, så får säljaren visa största tillmötesgående.

Vi debatterade i lördags en jordbruksfråga av större räckvidd än denna. Då förmenade riksdagens majoritet och regeringen, att sockerbetsodlingen ej behövde hjälp, då den genom tidigare vinster och genom sin jords bördighet nu borde kunna reda sig. I dag gäller det magra jordbruksbygder, där ej detta skäl kan åberopas. Är förhållandet emellertid det att riksdagen ej behjärtar jordbrukets betryck, vilka och huru goda skäl som än anföras?

Professor Hellström ville särskilt, att den frågan skulle besvaras, om staten har förmåga att göra denna uppoffring och anslå 600,000 kronor. Det föreföll ju av hans yttrande, att just denna huvudtitel hade så hårt beskurits. Men det vore förvånande, om den icke ändå skulle kunna tåla en sådan förhöjning som detta belopp, 600,000 kronor. Någon elasticitet får det väl ändå finnas. Och om riksdagen ej har råd att bevilja detta blygsamma och hårt beskurna anslag, så få vi kanske längre fram under riksdagen bevittna, att staten har råd att bevilja långt större belopp för ändamål, som till en del äro improduktiva och till en del mindre produktiva än det ifrågavarande.

Då andra kammaren bifallit reservanternas förslag, hoppas jag, att denna kammare följer exemplet, och därför yrkar jag bifall till den av herr Hermelin m. fl. i ärendet avgivna reservationen.

Herr Heilström: Herr talman! Jag ber att få påpeka en liten olyckshändelse, som inträffat vid tryckningen av detta betänkande. På sid. 65 i redogörelsen för de motioner, som ha blivit väckta, står under 2): "i nr 15 i första kammaren av herr Johansson, Johan, i Friggeråker m. fl." Där har bortfallit en rad av följande lydelse: "likalydande med nr 29 i andra kammaren av herr Lindgren m. fl.". Det är endast detta påpekande jag har velat göra.

Herr Elisson: Herr greve och talman, jag fäste mig vid vad herr Hellström yttrade, att nämligen de föregående talarna, som förordat bifall till reservationen, icke kommit med några skäl, som innehålla något egentligt bevis mot utskottets uttalande. Professor Hellström yttrade, att det var det statsfinansiella läget, som var det avgörande för jordbruksutskottet, när det avstyrkte dessa motioner.

Ja, visserligen kan det statsfinansiella läget anses kritiskt, men om man nu avslår dessa motioner, är det tydligt, att följden också blir, som förut här i dag framhållits, att en ökad arbetslöshet uppstår, och vi veta ju, att när det gäller det statsfinansiella läget, är arbetslöshetsproblemet icke det minst viktiga. Det är också tydligt, att om dessa motioner avslås, uppstår en minskad förbrukning av kalk vid jordbruket, och följden därav blir en minskad produktion. Detta kommer, om också icke i år, så framdeles att visa sig hava sina följder.

Herr Heilström sökte vidare varna för att antaga reservationen, därför att detta belopp av 600,000 kronor är ett förslagsanslag, och

vi ha ju vid föregående tillfällen sett, hur detta kan svälla över. Man erinrade om hur detta anslag under flera år stigit till högre belopp än som beräknats i riksstaten. Men då kan det också vara lämpligt att påpeka, att t. ex. för år 1921 hade av riksdagen beviljats 1,800,000 kronor, men det har icke åtgått mer än omkring en miljon. Det är ju lika rätt anföra dessa siffror, som när man anför siffrorna från de år, då anslaget överskridits. Just under de tryckta tider, i vilka jordbruket nu befinner sig, är jag förvissad om att detta belopp av 600,000 kronor, som har föreslagits av reservanterna, helt säkert kommer att räcka till.

Herr Hellström sökte vidare varna för att bevilja detta anslag, därför att man måste taga hänsyn till vad budgeten förmår. Men här äro så många andra stora anslagsfrågor, som ligga under riksdagens behandling, att man kan icke, när det gäller ett sådant mindre anslag som detta på 600,000 kronor, bara säga, att budgeten icke förmår bära detta, även om man skulle anse det aldrig så välbehövt. Då skulle man få framhålla detta vid varje särskild anslagsfråga.

När nu reservationen har antagits av andra kammaren, är det väl att hoppas, att även första kammaren skall antaga densamma, så att detta anslag, som har gått ut under 14, 15 år, icke fräntages jordbruket just under en sådan kritisk tidsperiod som den, i vilket vårt lantbruk nu befinner sig. Det skulle helt visst verka nedslående ute i bygderna. Därför ber jag, herr greve och talman, att få yrka bifall till friherre Hermelins reservation.

Herr Heyman: Herr greve och talman! Jag begärde ordet i anledning av herr Hellströms anförande. Herr Hellström kunde av statsfinansiella skäl icke vara med om detta anslag. Staten har dåliga affärer, menade herr Hellström, och då bör statskassan besparas från denna utgift. Det talet låter ju mycket förklarligt, men det torde ändå i förevarande fall knappast vara försvarligt. Det finnes nämligen, som känt torde vara, tvenne slag av sparsamhet. Det ena slaget plägar man kalla aktiv sparsamhet, och det andra slaget kallar man passiv sparsamhet. Den aktiva sparsamheten är till sin natur sådan, att man direkt ger ut någonting för att indirekt få någonting mera igen, d. v. s. man vill med utgiften i fråga åstadkomma någonting som har än högre produktivt värde. Den passiva sparsamheten innebär däremot motsatsen, eller att man spar en utgift, därför att den icke påtagligen lämnar minst lika mycket eller mera av produktivt värde igen. Alla torde vi väl vara ense därom, att i tider av finansiella svårigheter är det senare slaget av sparsamhet i hög grad att rekommendera. Men i än högre grad torde under sådana förhållanden det förra slaget av sparsamhet vara att rekommendera, ty spar man då in på en utgift, som är avsedd att befrämja särskilt den viktigaste grenen av all produktion, nämligen livsmedelsproduktionen, tror jag, att de statsfinansiella svårigheterna bli än större än förut.

Vilken betydelse kalken har för de flesta jordars produktionsför-

*Anslag till
lindring av
fraktkostnader
för kalk.*
(Forts.)

Anslag till
lindring av
fraktkostna-
der för kalk.
(Forts.)

måga behöver jag ju icke alls säga herr Hellström. Kalken har helt enkelt en epokgörande betydelse för skördarnas storlek och kvalitet. En stark minskning av kalkförbrukningen, som givetvis blir en oundgänglig följd, om detta fraktlindringsbidrag nu undanhålles jordbrukarna, kommer därför att betyda starkt minskade skördar, och sålunda kommer landet i dess helhet att få lida därav. Det finns nere i Västergötland, kalkfyndigheternas förlovade land, ett gammalt ordspråk, som säger: "Kalk ger rika föräldrar, men fattiga barn." Därmed åsyftar man kalkens stora förmåga att pressa fram så stora skördar, att jorden blir utsugen för de efterkommande. Nyare tiders erfarenhet har emellertid visat, att om man blott samtidigt med kalken, som ju egentligen icke är någonting annat än ett predisponerande jordförbättringsmedel, även tillför jorden tillräckliga mängder gödningsämnen, så uteblir i sådan bemärkelse denna utsugning, och kalken ger därför i verkligheten såväl rika föräldrar som rika barn eller just sådana skatteobjekt, som statskassan för ögonblicket kräver.

Jag hemställer, herr greve och talman, om bifall till friherre Hermelins reservation.

Herr B o b e r g: Herr talman! Jag har inom utskottet stått på motionärernas ståndpunkt. Jag har där yrkat bifall till deras framställning och andragit som skäl de argument, som de själva anför i sina motioner. Jag hade också lovat, att jag skulle reservera mig till förmån för deras framställning, men när det sedan visade sig, att de själva icke stodo vid vad de hade hemställt i sina motioner, hade jag ingen grund för min reservation. Under sådana förhållanden avsluter jag mig naturligtvis till den reservation, som är framställd av friherre Hermelin m. fl. Jag vill framhålla, att det helt säkert skulle komma att väcka mycken ledsnad och förstämning ute i jordbrukarkretsar landet över, därest första kammaren nu, sedan andra kammaren bifallit anslaget, skulle avslå detsamma.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till friherre Hermelins reservation.

Herr statsrådet L i n d e r s: Det skall icke falla mig in att här ge mig in på den fråga, som delvis har diskuterats här, nämligen frågan om kalkens stora betydelse för jordbruket, ty den är känd och erkänd från alla håll, både av utskottsmajoriteten och av reservanterna liksom också av motionärerna, och jag erkänner den lika villigt som någon annan. Jag ämnar således icke gå in på denna sak. Men redan från början, då anslaget tillkom, fanns hos vederbörande utskott en tvekan om lämpligheten av att gå den väg, som då föreslogs. Denna tveksamhet har sedan gått igen i flera uttalanden, som åberopats i statsverkspropositionen. Därvid har man också kunnat konstatera, att man icke har avsett, att detta anslag skulle bli beständigt, utan det var endast avsett för en övergångstid för att verk-

ligen på ett mera effektivt sätt lära landets jordbrukare att använda kalk.

Herr Gabrielsson har under debatten uttalat, att man kan ju anföra de skäl, som nu hava anförts mot kalkfraktlindringsanslaget, gentemot varje annat anslag, som gäller jordbrukets befrämjande. Ja, men man kan också vända på saken och säga, att om man skall gå den väg, som man här har gått, och fortsätta att göra dessa anslag nästan ordinarie, kan man med samma motivering peka på varje jordbrukets behov och kräva statsbidrag därför. Så är väl ändå icke meningen, och det har väl heller ingen tänkt. Men då man tydligen nu har uppnått en mycket stor användning av jordbrukskalken, samtidigt som de flesta jordbrukare känna, vad det innebär att använda den, kan det icke vara riktigt att i det oändliga fortsätta med detta anslag. Det har varit en av anledningarna till att icke endast jag utan även andra — jag hänvisar till de uttalanden av olika myndigheter, som äro refererade i statsverkspropositionen — hava ansett, att tiden nu kunde vara inne att tänka på en avkoppling av detta anslag.

Men det stora och övervägande skälet till att man nu bör upphöra med beviljandet av detta anslag äro de statsfinansiella förhållandena. Herr Johansson i Friggeråker anförde här, att beloppet vore så synnerligen blygsamt. En liten stund efteråt förklarade herr Vrang, att han icke alls fäste sig vid beloppets storlek, utan det gällde bara att bevilja. Jag vill dock allvarligt erinra om att budgeten för första halvåret av 1923 är så pass ömtålig, att den icke gärna tillåter, att man räknar med ett förslagsanslag ens på 600,000 kronor, beviljat eventuellt under många löften från både ett håll och ett annat, att det icke kommer att överskridas. Det tillåter icke denna ömtåliga budget, när anslaget ändå kommer att förbli ett förslagsanslag, och det kan befaras, att det kommer att överskridas med både en halv och en hel miljon kronor.

Jag vill slutligen säga, att det hittillsvarande systemet med fraktlindringar har icke varit effektivt och det har icke heller varit rättvist. Det är orimligt, att staten skall fortsätta med ett system, som gör, att man icke använder kalken och murgeln inom sin hembygd utan bara med stöd av statsanslaget fraktar dem genom halva Sverige. Om det — därest anslaget nu icke skulle beviljas — ånyo skulle bli fråga om att använda den utväg, som man under många år har begagnat, torde det säkerligen icke från statsmakternas sida komma att ifrågasättas annat än att man bestämmer ändrade grunder för anslagets användning. Det är mycket riktigt, som herr Gabrielsson sade, att det har varit tal om att använda sjötransport för detta ändamål. Sjötransporten skulle på många orter visa sig vara väsentligt billigare än järnvägsfrakterna, och den skulle icke kosta staten någonting. Sjötransporter användas emellertid icke för närvarande. Vid de undersökningar, som hava gjorts för att komma fram till ett acceptabelt förslag även i fråga om sjötransporterna, har det visat sig, att ännu har man icke lyckats lösa detta problem på ett så pass tillfredsstäl-

*Anslag till
lindring av
fraktkostna-
der för kalk.*
(Forts.)

Anslag till
lindring av
fraktkostna-
der för kalk.
(Forts.)

lande sätt, att man ens vågar ifrågasätta framläggandet av ett förslag i detta syfte.

Då det här icke gäller frågan, huruvida kalk kommer att användas i framtiden inom det svenska jordbruket till befrämjande av jordbrukskulturen, utan den oberoende av detta anslag kommer att användas — möjligtvis till att börja med icke i samma myckenhet, särskilt i sådana fall där det eventuellt kan vara onödigt — men man å andra sidan, därest man beviljar anslaget, utsätter sig för att på ett högst olämpligt sätt tynga en redan förut ytterst ömtålig budget, vågar jag hoppas, att riksdagens första kammare kommer att följa jordbruksutskottets majoritet.

Herr Rosén: Herr statsrådet nämnde, att riksdagen förut har visat tveksamhet, när det gällt beviljande av anslag för detta ändamål. Det framgår knappast något sådant av de siffror, som förekomma i jordbruksutskottets utlåtande. Anslaget beviljades första gången för år 1908 med 200,000 kronor. För år 1919 var riksdagen uppe i 2 miljoner kronor, och för 1921 beviljades 1,800,000 kronor. Det ser alltså i stället ut, som om riksdagen skulle hava ansett detta vara ett ändamål, som vore förtjänt av understöd.

Herr statsrådet nämnde vidare, att tiden nu är inne att upphöra med detta anslag. Jag tror, att tiden är synnerligen olyckligt vald just med hänsyn till det skäl herr Gabrielsson anförde, att nämligen staten under de sista åren har lämnat många miljoner i anslag till nyodlingar. Skulle man nu sluta med beviljandet av anslag till fraktlindringar för kalk, komme detta beslut att vålla mycket stor skada.

Jag kommer, herr talman, att rösta för reservationen.

Herr Larson, Edward: Herr talman! Även jag är fullkomligt ense med den som här betonat det stora värde kalken har för jordbruket. Jag kan dock icke utan vidare gå med på ett bifall till en sådan reservation som den här framställda, därför att det är vissa förhållanden, som göra, att statsmakterna knappast i sakernas nuvarande läge böra lämna ett sådant understöd, som föreslås. Det förhåller sig nämligen så, att vi hava en kalktrust, som tillkom för några år sedan med den följd att varan fördyrades för lantmännen. Jag har visst icke någonting emot, att det blir lägre frakter för kalk till lantmännen, men samtidigt som riksdagen skulle fatta beslut därom, borde det väl ändå föreskrivas något om vilka pris denna trust får lägga på produkten. Det kan ju ändå synas något lättvindigt, att man utan vidare lämnar sådana bidrag, och sedan låter trusten eller ringen taga vilka pris för varan den behagar.

Det har vidare talats om den skada det skulle vålla arbetarna, om detta anslag icke beviljades. Jag skall be att, även jag, få säga ett par ord härom. Jag skulle då vilja fråga de herrar, som anført detta, om de verkligen anse, att den prispolitik, som nu föres inom kalkindustrin, är sådan, att arbetarna kunna känna sig nöjda, eller om den i stället

icke är sådan, att den kan vålla missnöje och obehag. När jag vid mitt senaste besök var hemma, fick jag bestämda upplysningar om hur läget är. Det visade sig då, att i den trakt, jag bor, betalas nu 55 öre hektoliter för brytning av kalksten och skiffer, framtransport till ugn, inläggning och täckning av ugn, bränning, uttagning och lastning, d. v. s. själva arbetet med bränningen av en hektoliter kalk. Det har så vitt jag fattat rätt här upplysts av en föregående talare, att trustens försäljningspris för närvarande överstiger en krona 50 öre per hektoliter. Kan det vara rimligt, att man pålägger nära 200 procent utöver själva arbetskostnaderna? Jag kan icke anse, att så är förhållandet. Visserligen tillkommer schaktning, amortering, räntor, försäljningsprovision, kontorskostnader och dylikt, men det kan ändå icke närmelsevis gå till sådana belopp, som man här lagt på.

*Anslut till
lindring av
fraktkostnader
för kalk.*
(Forts.)

Nu säger någon, att det visar sig i alla fall, att det icke bär sig. Naturligtvis kan det icke bära sig, så länge kalken står i ett så högt pris, att folk icke vill och icke kan köpa den. Lantbruket kan icke bära sådana utgifter. Det första man enligt mitt förmenande här borde åstadkomma är, att grundpriset pressades ned. Blir det nedpressat, tror jag, att lantmännen sedan komma att köpa kalk i en helt annan omfattning, än nu är fallet.

Det är ju uppenbart, att denna trust har fruktansvärt stora utgifter, om den skall förränta de orimliga priser, som betalades, då trusten bildades. Jag skall be att få anföra ett par exempel. En egendom gick i försäljning nio eller tio år, innan trusten köpte den. Köpeskillingen var då c:a 120,000 kronor. Trusten betalade över 700,000 kronor för denna egendom, då trusten bildades. En annan, egentligen en liten egendom, köptes på sin tid — det är naturligtvis för lång tid sedan — för 14,000 kronor. Ett tillägg på 10,000 kronor lades till den första köpeskillingen. Priset blev alltså då 24,000 kronor. På denna egendom uppbyggdes en kalkindustri, dock ej i någon särskilt stor omfattning. Men vad tro herrarna trusten betalade för denna egendom? Jo, över en miljon kronor. Hur tror någon, att det svenska lantbruket skall kunna bära en sådan organisation, ett på sådant sätt överkapitaliserat företag? Det är ju alldeles omöjligt. Det är därför, som jag anser, att det första villkoret för att hjälpa lantmännen i denna fråga är att få ned grundpriset. Det kan ju finnas olika vägar att gå för att nå detta mål. Jag hade ju tänkt mig att gå den vägen, att därigenom att riksdagen bifölle utskottets förslag, skulle naturligtvis ringen vara tvungen att sätta ned priserna för att kunna sälja något. Men man skulle kunna gå även en annan väg. Man skulle kunna överlämna åt Kungl. Maj:t att göra någon utredning i frågan.

Med anledning av vad jag nu anfört ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen på de villkor, som Kungl. Maj:t har att bestämma.

Herr Johansson, August: Herr greve och talman! Då jag är från en ort, där mycken kalk produceras, vill jag, då denna fråga

Anslag till
lindring av
fraktkostna-
der för kalk.
(Forts.)

är före, säga, att vi, som bo i närheten av kalkbruken, hämta själva vår kalk vid bruken och hava således icke alls något eget intresse av denna fraktlindring. Men med tanke på arbetsförhållandena vid kalkbruken, särskilt vid Kinnekulle, kunna vi ändå icke underlåta att vara med om denna kalkfraktnedsättning. Det har här nyss gjorts gällande, att kalkringen håller oskäligen priser och att det därför icke skulle vara till någon nytta om fraktlindringen komme till stånd. Jag vill häremot säga, att priserna, åtminstone vid Kinnekulle, regleras av en hel del enskilda kalkbruksägare, som konkurrera med kalkringen. Vi kunna likväl icke få något lägre pris hos dessa än tjugufem å trettio öre per hektoliter, och då måste kalken hämtas i gruvan. Om någon vill erhålla kalk från dessa bruk sänd med järnvägen, måste den först transporteras efter hästar, och då blir den fullt så dyr som den, vilken köpes från de stora kalkbruken, vilka hava direkt förbindelse med järnvägarna. Jag anser därför icke, att det för närvarande kan vara fog för talet om att klämma åt ringen, då man känner, att en hel del andra kalkbruk, som äro fristående, likväl icke kunna sälja sin kalk billigare, då den skall sändas järnvägsledes.

Det är ju sant, att det är en stor skillnad mellan försäljningspriset och arbetslönen, vilka siffror min ärade bankkamrat angivit till 55 öre i arbetskostnad och 1:50 vid försäljning per hektoliter, men det tillkommer vid kalktillverkningen en hel del andra omkostnader, som man ock måste räkna med. Så utgår t. ex. betalningen för den sten, som sättes in i ugnarna. Om arbetarna erhöle betalt efter hektoliter vid uttagningen, skulle de icke sortera stenen så noga, och kalkbruken skulle därigenom kunna komma i misskredit. Kalkbruksägarna måste därför se till, att ingen obränd sten kommer ut i marknaden, och vid varje kalkbruk blir det därför mången gång kalksten, som icke kan användas. Detta medför naturligtvis förlust för ägarna. Därtill komma anläggningskostnader, schaktningar, sprängningar och mycket annat, som åsamkar ägaren utgifter. Det är alltså åtskilligt av de här uppgivna 95 örena, skillnad (mellan kr. 0:55 och 1:50), som går bort från ägarnas nettoförtjänst.

Nu synes det emellertid att arbetet vid alla kalkbruk minskas, kalkvagnar följa med tågen endast i ringa mängd, och det ser ut, som om verksamheten skulle så småningom hota att avtyna. Jag anser, att det vore högst beklagligt, om de som bo ute i landet och icke kunna få kalk på annat sätt än genom att frakta den med järnväg, ej skola kunna få den hjälp i fraktlindring för 1923, som är nödig. Jag anser därför, att fraktlindringen är nödvändig för att arbetet vid kalkbruken skall kunna hållas i gång, för att arbetarna skola kunna få jämn sysselsättning, för att järnvägarna skola få mer att frakta och för att lantbrukarna ute i landet skola få den möjligast billiga kalk till sina jordbruk.

Jag skall be, herr greve och talman, att få ansluta mig till reservanterna.

Herr Larson, Edward: Herr talman, mina herrar! Sedan jag blivit upplyst om att mitt yrkande icke kan upptagas, ber jag att få återtaga det och får nu yrka bifall till utskottets förslag.

*Anslag till
lindring av
fraktkostnader
för kalk.*
(Forts.)

Herr Nilsson, Gustaf: Herr talman, mina herrar! Jag begärde ordet med anledning av den motivering, som herr Rosén anförde för sitt yrkande här. Jag trodde, då han i början av sitt anförande talade om att anslaget vuxit från 200,000 till 2,000,000 kronor, att han ämnade yrka bifall till utskottets förslag, men icke förty slutade herr Rosén med att förklara, att han med hänsyn till de nyodlingsanslag, som beviljats för Norrland, ansåg det riktigt att också fortsätta att bevilja anslaget till fraktlindring för kalk. Nyodlingsanslaget kommer väl oavbrutet att beviljas år från år, och om herr Roséns motivering skall vara avgörande, komma vi väl aldrig ifrån dessa fraktlindringar heller, ty även för de nyodlingar, som i framtiden komma till stånd, kan det väl behövas kalk.

När man ser på den utredning, som av statsrådet har verkställts, så framgår därav, att denna fraktlindring, som från början endast avsåg att intressera jordbrukarna för användande av jordbrukskalk, nu har ägt rum icke mindre än 16 år. Staten har således för detta ändamål under 16 år lämnat allt större och större belopp, och då man från början utgick från att fraktlindringen uteslutande avsåg att intressera jordbrukarna för användning av kalk, tycker jag, att det är i sin ordning, att man nu finner tiden vara inne för att taga bort sådana anslag, som icke äro oundgängligen nödvändiga.

Det kan heller icke hjälpas, att vad herr Larson i Lerdala här anfört om den överkapitalisering och den urvattning, som ägt rum i dessa företag, som äro förtrustade, dock bör ha någon inverkan, när riksdagen skall fatta sitt beslut. Ett bifall till reservationen, d. v. s. beviljandet av ett avsevärt belopp till fraktlindring, kommer, som han påpekade, endast att underlätta trustens möjlighet att fortfarande taga ett oskäligt högt pris för den vara det gäller.

För den skull ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Rosén: Med anledning av vad den siste ärade talaren yttrade ber jag att få fästa uppmärksamheten på att det jordbruksanslag, varom jag talade, icke gäller endast för Norrland utan för hela landet, alltså även för Kristianstads län.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen enligt därunder förekomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare därpå att kammarerna skulle med avslag å utskottets hemställan antaga det förslag, som innefattades i den av friherre Hermelin m. fl. vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen sig finna den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslags en så lydande omröstningsproposition:

Den, som avslår vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 9 A, punkten 94 och antager det förslag, som innefattas i den av friherre Hermelin m. fl. vid punkten avgivna reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej bifalles utskottets hemställan.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 51;

Nej — 66.

Punkterna 95—140.

Av dessa lades punkterna 95, 96, 102—105, 109, 127, 133 och 137 till handlingarna. Vad utskottet i de övriga nu föredragna punkterna hemställt bifölls.

*Anslag till be-
löningar för
rovdjurs dö-
dande.*

Punkten 141.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att, med sänkning av ordinarie förslagsanslaget till belöningar för rovdjurs dödande från 38,000 kronor med 18,000 kronor till 20,000 kronor för år räknat, upptaga samma anslag med halva beloppet eller 10,000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft en inom andra kammaren väckt, till jordbruksutskottet hänvisad motion nr 18 av herr *Lövgren*, vari hemställts, att riksdagen måtte besluta dels att höja premien för dödandet av säl från nu gällande fyra kronor till tio kronor, dels ock att med bibehållande av ordinarie förslagsanslaget till belöningar för rovdjurs dödande vid ett belopp av 38,000 kronor för år räknat upptaga samma anslag med halva beloppet eller 19,000 kronor för tiden 1 januari—30 juni 1923.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på angivna grunder hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande framställning och med avslag å den i ämnet väckta motionen, med sänkning av ordinarie förslagsanslaget till belöningar för rovdjurs dödande från 38,000 kronor med 18,000 kronor till 20,000 kronor för år räknat, upptaga samma anslag med halva beloppet eller 10,000 kronor.

Herr *Åström*: Herr talman! Jag skall endast helt kort be att få yrka bifall till den av herr *Lövgren* väckta motionen. Jag gör det så mycket hellre, som andra kammaren helt nyss efter votering har bifallit densamma.

Det gäller bekämpandet av sälen, vilken för fiskarna uppe i norr i all synnerhet och för övrigt nästan överallt i Östersjön visat sig göra en ofantlig skada, såsom framgår därav, att man vid den utredning, som föregick frågans internationella behandling, kom underfund med att den årligen i Östersjön och angränsande vatten förtär över 70,000,000 kilogram fisk. Det är icke nog med att sälen förtär fisken direkt, utan den åstadkommer också en hel del indirekt skada, i det att den förstör garnen för fiskarne. Under den tid, som förflyter från att sälen lyckats utföra det arbetet och till dess fiskarne komma och se efter sitt garn, går ju fisken förlorad för dem, och det betyder en avsevärd förlust.

Under kristiden sprang priset på sälspäck upp i så avsevärd grad, att det kunde anses vara ganska god inkomst att även utan större bidrag från det allmänna bedriva jakt på säl. Nu har det emellertid återigen gått ned till ett så ringa belopp, att det nog behöves ett större understöd, än utskottet har gått med på. Det förnämsta skäl, som utskottet framhåller mot motionen, har varit, att det här vore fråga om internationella bestämmelser, antagna av Sverige, Finland, Ryssland, Tyskland och Danmark, och att man måste ha lika ersättning i de olika länderna. Nu är det ju så, att det före 1914 var olika ersättning inom olika landstingsområden här i landet, då det gällde säljakt, och myndigheterna kunde ändå något så när kontrollera, att det icke bedrevs fusk på området. Så mycket lättare bör det vara för de myndigheter, som det här gäller, att kunna skilja dem, som bedriva jakt. Dessa äro i allmänhet av myndigheterna så väl kända, att någon risk för att fångsten eller jakten skulle hava bedrivits i ett annat land för att kräva ersättning här, väl knappast förefinnes. Framför allt bör man taga hänsyn till att den stora skada, som åstadkommes, är värd denna uppoffring, då det icke gäller större belopp, än det här är fråga om. Det är för en hel del fattiga fiskare en verklig livsfråga, att något skydd kommer till stånd.

Med åberopande av vad jag anført ber jag, herr talman, att få yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till den av herr Lövgren i ämnet väckta motionen.

Herr Hellström: Herr greve och talman! Jordbruksutskottet har egentligen icke haft mycket att invända mot en höjning av sälpremierna. Men då beloppet blivit bestämt i samband med en internationell överenskommelse mellan de länder, som ligga omkring Östersjön, har man ansett det vara olämpligt att på en enskild motionärs förslag utan någon vidare utredning i ärendet föreslå riksdagen att vidtaga den ifrågasvarande åtgärden. Jag anser för min del, att detta skäl är alldeles tillräckligt för det förslag, som jordbruksutskottet här har gjort. Jag ber därför, herr greve och talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lindhagen: Jag vill fästa den siste talarens uppmärksamhet på att enskilda motionärer hava rättighet att framföra sådana frågor också och få dem prövade, fast de äro enskilda motionärer. Och då utskottet nu har förklarar, att det icke har något mot själva saken, och

*Anslag till be-
löningar för
rovdjurs dö-
dande.*
(Forts.)

Anslag till be-
löningar för
rovdjurs dö-
dande.

ingen annan heller opponerat mot densamma, torde motionen grundlagsenligt böra bifallas.

(Forts.)

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i nu ifrågavarande punkt hemställt samt vidare på bifall till den i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 142—144.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 145.

Lades till handlingarna.

Punkterna 146—149.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 150.

Lades till handlingarna.

Punkterna 151 och 152.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 153.

Lades till handlingarna.

Anslag till
bidrag till
jordavsönd-
ringar m. m.

Punkten 154.

I denna punkt hade utskottet, i anslutning till Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag, hemställt, att riksdagen måtte

dels, med minskning av ordinarie förslagsanslaget till bidrag till jordavsöndringar och ägostyckningar från 50,000 kronor, med 30,000 kronor, till 20,000 kronor för år räknat, upptaga samma anslag med halva beloppet eller 10,000 kronor,

dels upptaga det ordinarie förslagsanslaget till bidrag till skiften och hemmansklyvningar, nu 150,000 kronor, med halva beloppet eller 75,000 kronor,

dels ock upptaga det ordinarie förslagsanslaget till bidrag till utflyttnings- och väganläggningskostnader i sammanhang med skiften och hemmansklyvningar, nu 100,000 kronor, med halva beloppet eller 50,000 kronor.

Herr S e d e r h o l m : Herr talman! Ifrågavarande anslag avser att understödja egnahemsbildning för mindre bemedlade på sådant sätt, att statsbidrag lämnas för kostnader, som äro förenade med de lantmäteriförrättningar, vilka erfordras vid avskiljande av tomt genom jordavsöndring eller ägostyckning från stamhemmanen för bildande av egna hem. Det har visat sig, att vissa missförhållanden äro förenade med tillämp-

ningen av de nuvarande bestämmelserna i detta avseende, och då nu saken är föremål för behandling, vill jag något fästa uppmärksamheten på ett av dessa missförhållanden.

Det är så, att ersättning endast lämnas för själva förrättningskostnaderna och för upprättandet av själva kartan, medan däremot resekostnaderna i regel bestridas av ett anslag från statsverkets sida för distriktlantmätarens och examinerade biträdens resor. Utföres däremot förrättningen av tekniska tjänstebiträden, så utgår icke reseersättning av statsmedel, utan det påvilar då sakägaren att betala dessa kostnader, och detta anslag för understödande och underlättande av jordavsöndringarna får icke disponeras för resekostnader. Då en mindre bemedlad person söker en sådan förrättning, vill han till följd därav endast påkalla en av distriktslantmätaren handlagd förrättning för att spara in dessa resekostnader. Förrättningarna äro i regel av den natur, att de lämpligast och i varje fall enklast kunna utföras av de tekniska biträdena, men på grund av bestämmelsernas avfattning skulle detta medföra en ökad kostnad för de mindre bemedlade. Detta skulle kunna undvikas därigenom, att man i förordningen vidtog den ändringen, att även resekostnader finge ingå i de beräknade omkostnaderna för förrättningen, i den mån de icke bestridas av statsmedel.

Jag vill icke här framställa något yrkande, utan har endast velat fästa uppmärksamheten på saken och erinra om behovet av en ändring av dessa förhållanden i samband med de ändringar, som nu äro under övervägande.

Överläggningen förklarades härmed slutad. Under densamma hade herr talmannen uppstått och avlägsnat sig, varefter ledningen av kammarrens förhandlingar övertagits av herr förste vice talmannen.

På gjord proposition bifölls nu vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt.

Punkterna 155—181.

Vad utskottet i punkterna 155—159, 161—168 och 170—178 hemställt bifölls. Punkterna 160, 169 och 179—181 lades till handlingarna.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande jordbruksutskottets utlåtande nr 9 B, angående regleringen av utgifterna under tilläggsstatens för år 1922 nionde huvudtitel, innefattande anslagen till jordbruksdepartementet.

Punkterna 1—6.

Av dessa lades punkterna 1 och 5 till handlingarna. Vad utskottet i punkterna 2—4 och 6 hemställt bifölls.

Punkten 7.

I denna punkt hade utskottet yttrat:

*Anslag till
bidrag till
jordavsönd-
ringar m. m.
(Forts.)*

*Förstärkt an-
slag till häst-
avelns för-
bättrande.*

»I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag och under hänvisning till vad utskottet under punkt 50 i sitt utlåtande nr 9 A anfört får utskottet under hänvisning tillika till vad statsutskottet under punkt 1 av sitt av riksdagen godkända utlåtande nr 1 A anfört angående de s. k. förstärkningsanslagens budgettekniska behandling hemställa, att riksdagen må till förstärkning av den till stuteriöverstyrelsens förfogande ställda delen av ordinarie reservationsanslaget till hästavelns förbättrande anvisa å tilläggsstat för 1922 ett förslagsanslag, högst 56,200 kronor.»

Herr statsrådet *L i n d e r s*: I denna punkt har utskottet vidtagit en ändring av Kungl. Maj:ts förslag, och det torde föranleda en kort erinran från min sida.

Stuteriöverstyrelsen hade begärt 130,000 kronor till förstärkning av den till styrelsens förfogande ställda delen av ordinarie reservationsanslaget till hästavelns förbättrande. Emellertid ansåg man inom departementet anledningar föreligga till att pruta åtskilligt därpå. Man ansåg, att inköpen av hingstar borde inskränkas, och vidare tyckte man, att furagekostnader och dylikt hade sjunkit, så att man därför kunde nedsätta det belopp, som här äskades. Det stannade vid att jag i statsverkspropositionen begärde ungefär 71,000 kronor eller det belopp, som skulle återstå på de s. k. hästförsäljningsmedlen.

Nu har inom riksdagen väckts en motion med yrkande om att av detta belopp först skulle anslås 15,000 kronor till förstärkning av Norrbottens läns hästavefsfond. Som bekant var Norrbotten det enda län, som ej fick tillfälle att exportera hästar under kristiden. Därför har riksdagen en gång tidigare beviljat samma län ett belopp av 25,000 kronor till en hästavefsfond, och denna avsåg nu motionen att förstärka. En dylik framställning hade redan tidigare gjorts av hushållningssällskapet hos Kungl. Maj:t, som emellertid icke fann sig hava medel till förfogande för det ändamålet.

Då nu Kungl. Maj:t redan vid statsverkspropositionens avfattande betydligt prutat på det belopp, som stuteriöverstyrelsen begärt, så avser, vad Kungl. Maj:t har begärt, ingenting annat än vad som är oundgängligen nödvändigt. Jordbruksutskottet har nu emellertid tagit bort 15,000 kronor från det här begärda anslaget och minskar det följaktligen till 56,200 kronor, medan man i nästa punkt har upptagit 15,000 kronor såsom förstärkning av Norrbottens läns hushållningssällskaps fonder. Motiveringen därtill återfinnes i jordbruksutskottets utlåtande nr 9 A punkt 50:0), som tidigare är behandlad. Då den föredrogs, var jag upptagen i andra kammaren och kunde icke framlägga de synpunkter, som jag annars mera utförligt än jag nu gör skulle hava framfört även i denna kammare. Jag vill härmed endast fästa uppmärksamheten vid att om riksdagen skulle besluta i överensstämmelse med jordbruksutskottets förslag i dessa punkter, har därigenom anslaget till stuteriöverstyrelsen för ifrågasvarande ändamål blivit beskuret, så att det icke kan anses räcka, varför det i så fall torde bliva oundvikligt, att Kungl. Maj:t nästa riksdag begär ett fyllnadsbelopp, motsvarande det, som man här flyttat över.

Herr H e l l s t r ö m : Det gäller ju ett mycket litet belopp, nämligen 15,000 kronor, som det redan förut har ställts i utsikt, att Norrbottens läns hushållningssällskap skulle erhålla till förstärkning av sin hästavelsfond. Hushållningssällskapets framställning föranleddes därav, att Norrbottens läns hushållningssällskap på grund av strategiska hänsyn icke fick deltaga i den hästexport, som under kriget förekom till andra länder, medan däremot häststammen inom hushållningssällskapets område likväl led ganska betydliga förluster därigenom, att hästägare i övriga delar av landet, som hade varit i tillfälle att till höga pris sälja hästar söderut, täckte den uppkomna förlusten genom att inköpa hästar från Norrbotten. Hästpremieringsnämnden gjorde därför en framställning till hushållningssällskapet att vidtaga åtgärder icke blott till förbättrande av hingststammen utan även för införskaffande av bättre ston, som det var nödvändigt att få i vissa delar av länet. Detta kunde man nu icke ordna på annat sätt än genom en hemställan om att man av vinstmedlen på hästförsäljningarna söderut skulle få ett mindre belopp.

Förstärkt anslag till hästavelns förbättrande.
(Forts.)

Norrbottens läns hushållningssällskap hade begärt 25,000 kronor. Med de förut lämnade 25,000 kronorna skulle alltså statens bidrag till denna fond uppgå till 50,000 kronor, men på grund därav att vissa av de små hushållningssällskapen i de södra delarna av Sverige hade fått något mindre i behållning på hästexporten än 50,000 kronor, föreslog stuteriöverstyrelsen, att detta belopp skulle sättas till allenast 15,000 kronor. Då det fanns mycket goda skäl för att hushållningssällskapet därvidlag skulle få en liten ersättning för de olägenheter, som uppstått på detta område genom statens åtgärder, ansågs inom jordbruksutskottet det vara väl motiverat att bifalla den föreliggande motionen. Den har också enhälligt tillstyrkts av utskottet. Vi insågo nog i utskottet, att det möjligen skulle kunna bli några små svårigheter genom en nedsättning av anslaget till stuteriöverstyrelsen, men vi hade samma tröst som herr statsrådet här åberopade, nämligen att om det skulle visa sig, att det icke skulle räcka till för stuteriöverstyrelsen med detta förslagsanslag, högst, hade Kungl. Maj:t möjlighet till att återkomma nästa år.

Däremot ansågs i och för sig så starka skäl tala för en ökning av Norrbottens läns hästavelsfond, att jordbruksutskottet i anledning härav kommit med detta sitt förslag, till vilket jag, herr talman, ber att få yrka bifall.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i den nu förevarande punkten hemställt.

Punkterna 8—20.

Vad utskottet hemställt i punkterna 8, 11, 13 och 15—18 bifölls. Punkterna 9, 10, 12, 14, 19 och 20 lades till handlingarna.

Föredrogos ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:
nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utbyte

av mark mellan kronan och aktiebolaget Västergötlands förenade kalkindustrier; samt

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående täckandet av brist vid professorn N. H. Nilsson-Ehles institution för ärtflighetsforskning.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Herr statsrådet *Linders* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner: nr 99, angående förhöjt understöd åt förra slöjdlärlarinnan Nanna Ulrika Karolina Elfstrand; och

nr 102, angående tilläggs pension åt förra bibliotekarien vid pedagogiska biblioteket Laura Löwenhielm.

Efter föredragning av Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner blevo av dessa nr 78, 100 och 111 på begäran bordlagda, varemot de övriga nu hänvisades, nr 99, 101 och 102 till bankoutskottet, nr 104, 110, 112, 115 och 116 till jordbruksutskottet, nr 113 till statsutskottet samt nr 114 till bevillningsutskottet.

Anmälades och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av ett område tillhörande Västernorrlands regementes övningsfält vid Sollefteå;

nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse av rätt till bearbetande av icke inmutningsbar mineralfyndighet å kronojord; samt

nr 53, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avstående i vissa fall av mark från kronoegendomar eller upplåtande av nyttjanderätt eller servitutsrätt till sådan mark.

Anmälades och godkändes riksdagens kanslis förslag till delar i riksdagsbeslutet:

nr 1, ingressen;

nr 2, slutmeningen;

nr 3, angående utseende av ledamöter och suppleanter i utrikesnämnden;

nr 4, angående ändrad lydelse av § 15:0 i tryckfrihetsförordningen;

nr 5, angående ändrad lydelse av § 16 riksdagsordningen;

nr 6, angående ändrad lydelse av § 49 regeringsformen samt §§ 1 och 38 riksdagsordningen;

nr 7, angående frihet från skyldigheten att inlösa av riksbanken utgivna sedlar med guld;

nr 8, angående ändrad lydelse av § 14 mom. 3 värnpliktslagen den 17 september 1914;

nr 9, angående utseende av en ledamot och en suppleant i den uti 33 § av förordningen den 28 maj 1920 omförmälda uppskattningsövernämnd;

nr 10, angående viss ändring i förordningen den 24 mars 1921 angående införselmonopol jämte fastställande av högsta pris å socker;

nr 11, angående verkställd granskning av riksdagsbibliotekets styrelse och förvaltning;

nr 12, angående ändrad lydelse av 13 och 25 §§ i lagen den 12 maj 1897 för Sveriges riksbank;

nr 13, angående ansvarsfrihet för fullmäktige i riksbanken;

nr 14, angående ansvarsfrihet för fullmäktige i riksgäldskontoret;

nr 15, rörande ändrad lydelse av andra stycket av slutbestämmelserna i lagen den 19 juni 1917 angående ändring i vissa delar av lagen den 1 juli 1898 om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige;

nr 16, angående förslag till lag om fortsatt tillämpning av lagen den 22 juni 1921 med vissa bestämmelser mot oskäligen arrendestegring m. m.; samt

nr 17, angående lag om ändrad lydelse av 5 § i lagen den 19 juni 1919 huru avgöras skall, varest tidigare tillkommen allmän flottled skall jämlikt vattenlagen bibehållas.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4,11 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.

Fredagen den 10 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 3 e. m.

Justerades protokollen för den 4 och den 7 innevarande månad.

Anmälades och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 50, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts under tilläggsstatens för år 1922 nionde huvudtitel gjorda framställning angående anslag till odlingsorganisation.

Herr statsrådet *Thorsson* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:
nr 123, angående dyrtidstillägg åt f. d. befattningshavare i statens tjänst m. fl. pensionärer;

nr 124, angående dyrtidstillägg åt pensionsberättigade änkor och barn efter befattningshavare i statens tjänst m. fl.;

nr 125, angående pensionstillägg åt vissa f. d. befattningshavare i statens tjänst m. fl. pensionärer samt vissa änkor och barn efter befattningshavare i statens tjänst m. fl.;

nr 126, angående tillfällig löneförbättring under år 1922 och första halvåret 1923 för viss personal inom den civila statsförvaltningen; samt

nr 131, angående dyrtidstillägg åt pensionerade båtsmän och marin-soldater samt Vadstena krigsmanshuskassas understödstagare.

Upplästes ett från andra kammaren ankommet protokollsutdrag, nr 204, utvisande att nämnda kammare förenat sig med första kammaren i dess beslut om tillsättande av ett särskilt utskott för behandling av Kungl. Maj:ts propositioner nr 78, 100 och 111 m. m.

Anmäldes och bordlades:

konstitutionsutskottets utlåtande nr 7, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om meddelande av vissa bestämmelser angående val av riksdagens justitieombudsman;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 10, i anledning av väckt motion om höjning av tullsatserna för puder, smink och parfymmer m. m.;

nr 11, i anledning av väckt motion om tillfälligt förbud mot införsel av ved;

nr 12, i anledning av väckt motion angående tillägg till 19 § 2 mom. i förordningen den 28 oktober 1910 om inkomst- och förmögenhetsskatt; samt

nr 13, i anledning av väckt motion om ändring i formulären till taxeringslängd och deklarationsuppgift; ävensom

andra lagutskottets utlåtande nr 7, i anledning av väckta motioner om skrivelse till Kungl. Maj:t angående ändring i avseende å uppbörden av avgifterna för den allmänna pensionsförsäkringen m. m.

Föredrogos och hänvisades till andra särskilda utskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 78, med förslag till lag om ändrad lydelse av 35 och 77 §§ i lagen den 23 oktober 1891 angående väghållningsbesvärets utgörande på landet;

nr 100, med förslag till lag om allmänna vägar på landet; samt

nr 111, angående vissa ändringar i lagen den 28 juni 1907 om bredden av hjulringar å arbetsådon på landet.

Herr förste vice talmannen erhöll på begäran ordet och yttrade: Med stöd av § 55 riksdagsordningen får jag hemställa, att kammaren måtte besluta, att motionsrätten beträffande kungl. propositionerna nr 78, 100 och III måtte utsträckas till det plenum, som inträffar näst efter 15 dagar från propositionernas avgivande.

Denna hemställan bifölls.

Herr *Svensson, Martin*, väckte en motion, nr 109, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst.

Motionen hänvisades, såvitt den angick pensionsväsendet, till bankoutskottet, i vad motionen rörde jordbruksärenden, till jordbruksutskottet och i övrigt till statsutskottet.

Föredrogos och hänvisades till bankoutskottet Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner nr 123—125 och 131.

Efter föredragning av Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade proposition nr 126, hänvisades densamma, såvitt den avsåg pensions- och in-
dragningsstaterna, till bankoutskottet, i vad den rörde nionde huvudtiteln, till jordbruksutskottet och i övrigt till statsutskottet.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 3.13 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.

Lördagen den 11 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 2 e. m.

Herr statsrådet *Åkerman* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner; nr 108, med förslag till lag om ändrad lydelse av 8 kap. 3 § rättegångsbalken m. m.;

nr 109, med förslag till lag om ändrad lydelse av 1 kap. 9 § i lagen den 12 maj 1917 om fastighetsbildning i stad;

nr 122, angående viss ändring i lagen den 26 maj 1909 om Kungl. Maj:ts regeringsrätt; samt

nr 132, angående iståndsättande av Barsebäcks hamn.

Herr statsrådet *Thorsson* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:
nr 105, angående försäljning av Älvsborgs regementes förutvarande mötesplats Fristads hed;

nr 106, angående pensionering av två f. d. befattningshavare i mari-
nens reserv;

nr 107, angående pension å allmänna indragningsstaten åt kvinn-
liga daglönarna G. C. H. Ljunglöf och I. W. Svensson;

nr 117, angående vissa pensioner och understöd från allmänna in-
dragningsstaten;

nr 118, angående statsbidrag till avlöning av den Hjertbergska anti-
kvarien vid vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien;

nr 119, angående rätt för vissa förutvarande lärarinnor vid enskilda
läroanstalter att komma i åtnjutande av tilläggs pension;

nr 120, med förslag till lag om ändring i vissa delar av förordningen
om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862 m. m.;

nr 128, med förslag till lag om ändrad lydelse av § 1 i förordningen
om landsting den 21 mars 1862;

nr 129, med förslag till överenskommelse angående vissa ändringar
i dels de med Luossavaara-Kiirunavaara Aktiebolag, Aktiebolaget Gelli-
vare Malmfält och Trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund tidigare
ingångna avtal, dels ock den för förstnämnda bolag fastställda bolags-
ordning;

nr 130, angående understöd till efterlevande till sadelmakaren K. J.
O. Gustafsson;

nr 137, angående fortsatt befrielse för riksbanken under viss tid från
skyldigheten att inlösa av banken utgivna sedlar med guld; samt

nr 138, med förslag till lag angående rätt för Konungen att i vissa
fall inställa tillämpningen av 10 § andra stycket i lagen för Sveriges riks-
bank den 12 maj 1897 och av § 9 i lagen om rikets mynt den 30 maj 1873.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skri-
velser till Konungen:

nr 54, i anledning av Kungl. Maj:ts under tionde huvudtiteln av stats-
verkspropositionen och propositionen om tilläggsstat för år 1922 gjorda
framställningar om vissa anslag till patent- och registreringsverket;

nr 55, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anvisande å
1922 års tilläggsstat under tredje huvudtiteln av anslag till förvärv av ett
svenskt beskickningshus i Tokio; samt

nr 56, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar om anvisande av anslag till förbättrande av grunden under vissa delar av Stockholms slott samt till vissa byggnadsarbeten å länsresidenset i Karlstad m. m.

Anmäldes och bordlades:

konstitutionsutskottets utlåtande nr 8, i anledning av väckt motion om borttagande av censusbestämmelserna i fråga om valbarhet till första kammaren;

sammansatta bevillnings- och jordbruksutskottets memorial nr 2, angående ersättning åt utskottets sekreterare m. fl.; och

bankoutskottets utlåtande nr 10, i anledning av väckt motion angående dyrtidstillägg åt den hos riksdagen tillfälligt anställda personalen.

Företogs val av tio ledamöter i riksdagens första särskilda utskott. Därvid avlämnades 90 godkända valsedlar, alla med partibeteckning »gemensamma listan» och upptagande namnen på följande personer i denna ordning:

herr Möller,
» Trygger,
friherre Adelswärd,
herr Thorberg,
» Swartz,
» Hellberg,
» Wohlin,
» Wigforss,
» Strömberg, O. M.,
» Löfgren.

Dessa personer hade alltså utsetts till ledamöter i utskottet.

Anställdes val av tio ledamöter i riksdagens andra särskilda utskott. Därvid avlämnades 72 godkända valsedlar, samtliga med partibeteckningen »gemensamma listan» och alla utom två upptagande namnen på följande personer i denna ordning:

herr Asplund,
» Borell,
» Hult,
» Strömberg, G. A.,
» Frändén,
» von Sneidern,
» Tjällgren,

herr Carlsson, Olof,
» Johansson, J. Bernhard,
» Andersson, Elof B.

Dessa personer hade alltså utsetts till ledamöter i utskottet.

Företogs val av tio suppleanter i riksdagens första särskilda utskott. Därvid avlämnades 65 godkända valsedlar, alla med partibeteckning »gemensamma listan» och upptagande namnen på följande personer i denna ordning:

herr Persson, Nils, i Malmö,
» Clason,
» Pers,
» Hansson, Sigfrid,
friherre Fleming,
herr Ekman, C. G.,
» Nilsson, Petrus, i Gränebo,
» Walles,
» Sederholm,
» Öhngren.

Dessa personer hade alltså utsetts till suppleanter i utskottet.

Anställdes val av tio suppleanter i riksdagens andra särskilda utskott. Därvid avlämnades 54 godkända valsedlar, alla med partibeteckningen »gemensamma listan» och upptagande namnen på följande personer i denna ordning:

herr Norin,
» Rooth,
» Bondeson,
» Berge,
» Jönsson i Slätåker,
» Strutz,
» Olsson i Ölgersjö,
» Ström,
» Lindgren,
» Eriksson, Erik.

Dessa personer hade alltså utsetts till suppleanter i utskottet.

Hans excellens herr statsministern och ministern för utrikes ärendena *Branting* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition nr 121, med förslag till kungörelse angående dyrtidstillägg åt diplomatiska och konsulära befattningshavare.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran konstitutionsutskottets utlåtande nr 7, bevillningsutskottets betänkanden nr 10—13 samt andra lagutskottets utlåtande nr 7.

Avgåvos följande motioner:

nr 110, av herr *Frändén* och herr *Carlsson, Johan*,

nr 111, av herr *Schedin* m. fl., samt

nr 112, av herr *Julin* och herr *Winberg*,

alla i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 84, angående dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst. Dessa motioner hänvisades, såvitt de rörde pensionsväsendet, till bankoutskottet, i vad de rörde jordbruksärenden, till jordbruksutskottet samt i övrigt till statsutskottet.

Efter föredragning av Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner hänvisades av dessa nr 105 till jordbruksutskottet, nr 106, 107, 117, 119, 130, 137 och 138 till bankoutskottet, nr 108 och 109 till behandling av lagutskott, nr 121 och 132 till statsutskottet samt nr 122 till andra särskilda utskottet. Propositionerna nr 118, 120, 128 och 129 blevo på begäran bordlagda.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 2,43 e. m.

• In fidem
A. v. Krusenstjerna.
